

Oratio inauguralis de certitudine in medicina practica / [Frederik Winter].

Contributors

Winter, Frederik, 1712-1760.

Publication/Creation

Franequerae : G. Coulon, 1746.

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/f9yt74va>

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

846

at 18. went
4 plates
beide compl
90

38843/C/1

J. xxix

18/m

7

53(95)

FRIDERICI WINTERI
ORATIO
 INAUGURALIS
 D E
 CERTITUDINE
 I N
 MEDICINA PRACTICA
 DICTA PUBLICE
 IN TEMPLO ACADEMICO

A. D. XXVI. APRILIS clo lo ccxlvii.

QUUM ORDINARIAM MEDICINÆ ET CHE-
 MIÆ PROFESSIONEM IN ILLUSTRIS FRIS-
 SIORUM, QUÆ FRANEQUERÆ EST,
 ACADEMIA SOLEMNITER
 AUSPICARETUR.

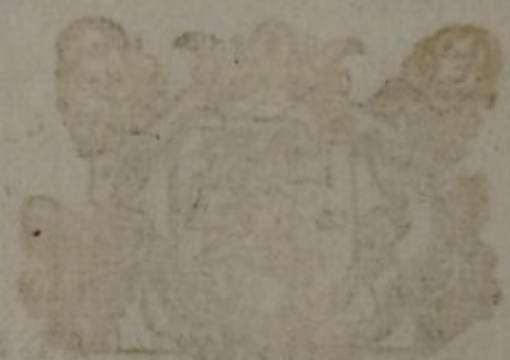

FRANEQUERÆ,

Excudit GULIELMUS COULON, Illustr. Frisiz Ord. atque
 Eorundem Academiae Typograph. Ordin. clo lo ccxlvii.

FREDERICI WINTERI
 ORATIO
 INAUGURALIS
 CERVITUDINE
 IN
 MEDICINA PRACTICA
 DICTA PUBLICA
 IN TEMPIO ACADEMICO
 A. D. xxvi. Aprilis c. 13 cccxv.
 QUUM ORDINARIAM MEDICINAM ET CHE-
 MIE PROPOSITIONEM IN ILLUSTRIER
 STORUM, QUI FRANGENTUR EST,
 ACADEMIA SOLEMNITER
 AUSPICARETUR

F. R. W. A. Q. W. E. R. N. E.
 GUTHMUS GÖTTINGEN, Illust. Trilite-Ord. apud
 Göttingen Academicis Typograph. Ordin. c. 13 cccxv.

SERENISSIMO AC CELSISSIMO

P R I N C I P I

GULIELMO CAROLO
HENRICO FRISONI

DEI GRATIA ARAUSIONENSI
ET NASSAVIO PRINCIPI

COMITI CATTIMELIBOCORUM, VIANDÆ,
DECIAE, SPIEGELBERGÆ, BURÆ,
LEERDAMI. ETC. ETC. ETC.

GELRIÆ, FRISIAE, GRONINGÆ AGRO-
RUMQUE CIRCUMJACENTIUM, NEC
NON DRENTIÆ GUBERNA-
TORI ARMORUMQUE
SUPREMO PRÆ-

PECTO.

ALMÆ FRISIORUM ACADEMIÆ
CURATORI MAGNIFICENTISSIMO.

UT ET
PERILLUSTRIBUS ATQUE AMPLISSIMIS
PRÆPOTENTIUM
FRISIÆ ORDINUM
DELEGATIS NOVE MVIRIS
ET
QUI ILLIS AB ACTIS EST
VIRO GRAVISSIMO.
NEC NON
MAGNIFICIS ET GENEROSIS
FRISIÆ ACADEMIÆ
CURANDÆ
QUATUOR VIRIS
STRENUIS ARTIUM LITTERARUMQUE
STATORIBUS.
ORATIONEM
HANC
INAUGURALEM
DICAT SACRATQUE
FRIDERICUS WINTER.

FRIDERICI WINTERI
ORATIO
INAUGURALIS
DE
CERTITUDINE
IN
MEDICINA PRACTICA.

SERENISSIME AC CELSISSIME PRINCEPS, ALMÆ
HUIUS ACADEMIÆ CURATOR MAGNIFICEN-
TISSIME, BONARUM ARTIUM MÆCENAS
OPTIME.

PERILLUSTRES AC GENEROSISSIMI ACADEMIÆ
CURANDÆ QUATUOR VIRI, EGREGII MUSA-
RUM PATRONI.

MAGNIFICE RECTOR.

QUARUMCUMQUE ARTIUM ET SCIENTIARUM
PROFESSORES CELEBERRIMI, COLLEGÆ
HONORATISSIMI.

A

QUI.

2 FRIDERICI WINTERI

QUICUNQUE VEL NATALIUM SPLENDORE,
VEL MUNERUM AMPLITUDINE, IN REPUB-
LICA EMINETIS, VIRI GRAVISSIMI, NOBI-
LISSIMI.

ORACULORUM DIVINORUM INTERPRETES FI-
DELISSIMI, PRÆCONES FACUNDISSIMI.

PRÆLECTOR ERUDITISIME.

DISCIPLINARUM OMNIUM DOCTORES PERITIS-
SIMI AC CONSULTISSIMI.

QUOTQUOT PRAETEREA ESTIS, CUJUSCUN-
QUE DIGNITATIS, ORDINIS, LOCI, AUDITO-
RES GRATISSIMI, HONORATISSIMI.

TUQUE MULTIPLEX ACADEMIÆ CIVIS, QUEM
MULTIUGA DOCTRINA ET DELECTAT ET
JUVAT.

U premuntur suis calamitati-
bus Scientiæ & Artes, quot-
quot sunt, singulæ, sic pre-
mitur & suis, Ars quæ vo-
catur *Medica*, valetudini Hominum
prosperæ conservandæ, & sanitati de-
perditæ restaurandæ, dicata, sospita-
trix & vere nobilis. Laudatur hæc ab
omnibus, qui languentes Medicorum
ope indiguerunt unquam, contem-
ni-

nitur & habetur despicata ab illis, quos voluit Natura satis benigna, raro licet exemplo, ægrotare cum vitæ periculo non ante seram senectutem. Argumenta interim hi proferant, quæcunque velint, loquuntur eorum imbecillitatem ipsi quippe qui remediorum farragine ac formulis, ut dicunt usu probatis, instructi nunquam non, commendare eadem ægris non dubitant, salutemque certam ex iis sperare jubent. Etenim quid aliud hoc est, quam agere Medicum Medicinæ præceptis, cautelis non imbutum, verum Medicastrum? Artem ergo ipsam non vituperant, sed artificem, qui, ut eam cum laude exerceat, illi totus sese mancipat. Quale monstrum opinionis? An verò in medica Praxi minus valet verum illud in omni alia re proverbium, artifici quod sit præ aliis in sua arte credendum? Certe statui sic vi-

detur saltem, pedes suos quum calceandos nemini nisi futuri præbeat fanus ullus, Capitis sui curam committant imperito cuilibet omnes. Quanta stoliditas, quanta vecordia! Sed ferri hæc possent adhuc A. O. O. H. nisi accederet, quod ut fieri solet, æstimeretur Medici opera ex morborum eventu. Fieri id posse haud raro, non inficior quidem, sed vellem id faceret solus intelligens, non omnis anus. Heu! quanta non inde enascuntur bonæ arti damna! Medicis in praxi tædia! Cum assentire cogantur opinionibus plerisque vulgi, negligere, quæ ipsi non arrident, sanandi regulas, metu, ne sperato destituti successu, famam perdant fiduciamque ægrorum. Venæsectio in morbo Variolarum damnosa creditur vulgo, nolunt fomenta, improbant balnea plerique; accedit ad ægrum quendam Medicus, medelam
utram-

utramque necessariam judicat, obstat
 ægrotus, obstant adstantes; ut facilis
 habeatur, præscribit alia, sperans fo-
 re ut sine multo remediorum appara-
 tu sanetur qui gravis non apparet mor-
 bus; interim hic ingravescit, præter-
 lapsum est tempus adhibendi ea, quæ
 salutaria fuissent in principio, obre-
 pit mors, habet Medicus quæ sibi ex-
 probret; fateri id tamen non audet,
 quod vitio ipsi verteretur facilitas ni-
 mia, adeo laudata prius. Vocatur
 interea ad ægrotum alium morbo cor-
 reptum eodem, vult cautius mercari,
 suadet remedia quæ neglexerat in prio-
 ri, obstantes invenit quoque amicos,
 instat autem, & obtinet licentiam ad-
 hibendi ea, quæ credit proficua; mo-
 ritur nihilominus Ægrotans, quod
 superet artem malum; hinc nova cri-
 minatio, & creditur curationem per-
 peram institutam reddidisse morbum

lethalem. Tale & tantum est artis nostræ salutaris incommodum A. O. O. H. Cui mederi quidem liceret per Medicos ipsos, modo esset iis omnibus pietas æque magna, doctrina eadem, invidia nulla; sed proh dolor! erubescō dum cogor fateri, Figulus Figulum odit. Quæ sequitur Medicinæ calamitas major adhuc est. Obtigit misellæ plebi structura corporis eadem quæ Proceribus, per structuram eandem morbi possibiles sunt penitus iidem, quibus cura convenit similis. In medentibus ergo mediocritas non tolerabilis, ut in artificibus aliis omnibus: Pagos vicosque incolunt, qui in arte sua non excellunt opifices, & utilitate vix cedunt peritissimis: prodesse & societati possunt, docti licet mediocriter tantum Theologi, Jurisconsulti, Philosophi, prodest non nisi casu, obest fere nunquam non, quis-

quisquis temerario ausu Medicum se profitetur, regularum artis cognitione solida destitutus, sicque revera artem exercet, qua intempestivis remediis artificiose trucidat. Utinam superesset nihil aliud de quo jure conquerantur boni Medici! Sed en cumulum doloris! artibus conjecturalibus accenferi solet Scientia Medica, nulliusque certitudinis habetur capax. Injuriam hanc dolui, & certitudinem Medicinæ Theoreticæ adserui jam ante sexennium circiter in Academia Herbornensi, occasione mihi clementissime oblatae a SERENISSIMO ARAUSIONENSIVM & NASSAVIORVM PRINCIPE &c. &c. &c. Cathedræ. *Certitudinem eandem Medicinæ practicæ* adstruendi ansam mihi nunc benignissime suppeditant ILLUSTRÉS ac PRÆPOTENTES FRISIÆ ORDINES.

Vocatus quippe in locum defuncti Celeberrimi *Muyssi*, quum Professionem Medicinæ atque Chemiæ publicam ac ordinariam, in hac Academia honorificentissime mihi demandatam, more Majorum, pro Concione hac nobilissima habenda hodie Oratione auspicaturus sim, argumentum adpositum magis inveniri vix posse credidi, quam quod muneri accommodatum, dignitatem ejusdem tueretur, loqueretur palam utilitatem.

Agedum itaque A. H. favete dicenti, & æquis adeste animis. Haud disertus pomposo verborum apparatu aures vestras non demulcebo quidem, aberuntque procul verborum lenocinia; sed quum nec hæc postulet materiæ dignitas, nuda, ut spero, placebit veritas.

Corpus humanum organum esse,
ad

ad certas operationes vi suæ structuræ aptum, nemo est qui dubitat.

Actiones proin, quæ in corpore nostro bene constituto obtinent, explicari duntaxat posse ex structura bene intellecta, res pariter clara est.

Clarum est quoque, quod si semel bene intellectum fuerit, quomodo actiones per fabricam possibiles sint, ex defectu actionis alicujus, vel ex læsa eadem, facile perspiciatur, quænam pars organi vitio laboret, seu quod idem est, status naturalis illustret præternaturalem.

Quando proin quæritur an detur in Medicina Certitudo? quæstio duntaxat hæc esse videtur, num possibilis sit perfecta cognitio fabricæ corporis humani, & usuum quos partes quæcunque præbent?

Videtur inquam Auditores, quæstio hæcce liti dirimendæ perfecte ac-

commodata, nec desiderari amplius, quam ut vel affirmando, vel negando ad eam respondeatur.

Antequam vero eo deveniamus, liceat prius, quæ in ea continentur, paulo clarius exponere.

Corpus nostrum si attento animo consideremus, illud a summo Conditorum ad fines quam plurimos, eosque valde diversos, destinatum esse deprehendimus. Hi fines omnes ut obtinerentur, requirebatur, ut a machinis artificialibus simplicioribus differret, & Organum existeret, ex organis aliis quam plurimis, usu & connexionem finibus totius inservientibus, compositum. Ut enim Homo generi suo conservando ac propagando destinatus est, sic Organa generationis scopo huic impetrando apta reperiuntur; Vitam ipsam quemadmodum per certum tempus conservari necesse erat,

rat, vivendo autem consumeretur ipsum corpus, sic Ventriculus & Intestina organica sua structura ciborum digestionem primæ prospiciunt, prospiciunt & huic digestionem, peculiari fabrica & usu, Lien, Pancreas, Hepar, & quæ sunt plura organa eidem scopo fere unice destinata; Cogitata sua cum aliis communicare debet homo, huic usui Loquela inservit; per sensus rerum perceptarum notiones comparantur, per sensus quoque de periculo instanti admonemur, pro his ergo peculiaribus quoque Organibus requirebantur; Taceo organa bene multa alia, quibus non sine damno careret homo; Taceo etiam organorum multorum ex organicis partibus aliis compositionem, quam contemplatio unius tantum visceris clare satis docet, Hepatis nimirum, compositi certe ex glandulosis corpusculis innumeris, totidem

parvis machinis, præparantibus & fecernentibus bilem, effudentibus eam dein per ductus suos excretorios proprios, in ductum excretorium majorem communem omnibus. Et quid? si præter hæc, diverso adhuc respectu, organum quodcunque tanquam partem nostri corporis consideremus; miramur artificiosissimam machinam, in qua Oculus v. gr. non solum tanquam organum visus sese offert, sed & partem constituit machinæ illius hydraulicæ mirabilis per totum corporis Systema distributæ, qua præparantur, distribuuntur humores, futuros in usus adservantur. Simile quid de partibus reliquis singulis prædicari, imo spectari eas præterea posse tanquam tales, quæ, ut pertinent ad corpus vivum, ita & propriæ vitæ conservandæ aptæ sunt, nemo est qui non videat.

Hinc

Hinc ergo concludo Auditores, ad cognitionem fabricæ nostri corporis perfectam, requiri non solum cognitionem generalem partium majorum, quoad formam, situm, connexionemque earundem; sufficere quoque haudquaquam nosse quales sint usus evidentes, quos tanquam organa specialia corpori præstant; ast necessaria quod sit notitia compagis intimæ, quæ in minimis obtinet. Continentur enim in his, quæ præ reliquis sunt maxime mirabilia, sed & simul omnium cognitu difficillima; in minimis fit præparatio humorum nostrorum, qui elaborantur in his, & naturam liquidorum animalium adipiscuntur; in minimis fit quoque secretio humorum inutilium, atque extra corpus eliminandorum; in minimis & secernuntur liquores utiles. Bilis dum continetur in ductu cholidocho, in Hepate quidem

D

fe-

secreta est, sed in vasculis ejus minimis. Semen in substantia Testiculorum tenerrima ex vasculis minimis constructa præparatur, secernitur; præparatum & secretum jam est, verbo, feminis proprietatibus jam gaudet, quod in Epididymides eructatur, per vasa deferentia ad Vesiculas vehitur, ibidem adservatur.

Et quomodo notitia hæc minimarum partium comparata adhuc esse debet? exactissima fit oportet, Auditores. Ex structura harum partium & veritatum mechanicarum, hydraulicarum, hydrostaticarum ad eam applicatione, intelliguntur functiones & usus, qui ex partibus his in corpus redundant. In his vero ne errores committantur, figura, magnitudo, connexio, vasorum contorfiones, curvaturæ, anguli, liquidorum contentorum & motorum celeritates ac vires,

tu-

tunicarum resistentiæ & reactiones accuratissime describendæ sunt. Ponamus enim assumi horum quædam minus convenientia cum iis, quæ in partibus revera existunt, quæ Mathematicus adplicando regulas motus exinde deducet, vera tantum erunt in machina imaginaria, in qua nimirum assumpta tali modo se habent, non existent in corpore nostro.

Neque vel ex his omnibus recte licet determinatis, ut assumtis, sed solis, laudabilis quid disceretur, nisi simul ad humorum proprietates respiciatur. Etenim in scientia hydraulica, proprietates specificæ fluidorum non considerantur, sed sufficit dotes fluidorum communes corpus aliquod possidere, ut prædicari de eo possint omnia, quæ in Hydraulica de ejus motu per canales determinatæ magnitudinis, figuræ & firmitatis docentur; sed qua-

lia hæc? præter mutationes quæ fluido tali in celeritate ac directione accidunt, id est, præter mutationes motus nihil continent; verum, ad quod attendere oportet, humores animales per ipsum motum in sua natura immutantur, idonei redduntur ad functiones præstandas corpori, quibus eos destinavit natura, per motum quoque perversam & corpori noxiam indolem contrahunt, variantque mutationes hæ, prout variant motus quos subeunt, & actiones vasorum quibus continentur. Constituunt præterea humores nostri non fluidum perfecte homogeneous, idem in omni vasorum genere, sed considerari debent tanquam mixti, quorum partes variæ varia in proportionem mixtæ inter se invicem, segregantur, continentur in canalibus variis, & ibidem pro mixtura sua diversa, & diversitate eorum quæ

quæ patiuntur, diversas quoque subeunt mutationes, diversis donantur dotibus.

Neceffe proin est, ut cognoscantur humorum nostrorum Qualitates physicae, quæ tales sunt ut ex principiis mechanicis intelligi renuant, & detegantur optime per instituta experimenta. Ad qualitates has pertinent proprietates Sanguinis illæ, quod in quiete extra motum positus in massam compactam concreascit, resolvatur iterum in tepore, sed & simul naturam sui mixti perdat; quod pronus sit ad degenerandum in naturam alcalinam; ad servatus in loco tepido putrescat; destillatus salem & spiritum volatilem, oleum acre foetidumque præbeat; quod denique motu circulari in vasis aucto ad concretionem magis disponatur, proclivior reddatur ad alcalescendum putrescendumque; motu illo circulari

ri imminuto de proprietatibus suis sensim perdat, plus de natura assumptorum retineat. Ad qualitates dictas referendum quoque coagulum Seri, positi in calore ebullientis aquæ, instar albuminis ovi concrefcentis; qualitas hæc nempe est, qua destituuntur liquores tenuiores & subtiliores. Taceo qualitates tot alias, quas pariter edoctus sit oportet, qui functionibus partium ex structura ipsa explicandis operam dare secum constituit; his enim destitutus, mirum quantum erraret venditando pro veris, quæ iterum nonnisi imaginationis foetus forent.

En quanta & qualia sint, quæ requiruntur ad cognitionem corporis perfectam acquirendam. Et perpendite quæso, quam infinitus sit numerus effectuum, quos ex tanta varietate causarum eruere datur; effectus vero illi singuli constituunt totidem functiones.

ctiones; hæ vero omnes simul sumtæ, non lætæ, perfectam sanitatem, una vel altera evidenter depravata aut deficiens, morbum facit.

Intellexistis ergo, quidnam in quaestione proposita contineatur, & vultis nunc ut respondeam; ingenuus sum, & fateor lubenter, cognitionem talem perfectam qualem descripsi, & fabricæ & usum, penitus impossibilem esse, saltem hucusque a nemine possideri. Juvat imo impossibilitatem exemplo ita illustrare, ut nemo contradicere queat. Vivere posse hominem, nutriri, crescere, vigere, vescendo solis vegetabilibus notissima res est, evincunt hoc historiæ infantum in loco deserto derelictorum, & inter bestias educatorum. Vesca-
tur igitur homo iisdem plane alimentis cum bove, cerealibus v. gr. & herbis ac radicibus esculentis; potus

communis sit aqua; vivent ambo, sed quid præterea fiet? faciet inde bos carnem bubulam, pinguedinem bubulam, crines bubulos, materiem pro cornubus, pro ungulis; faciet homo carnem humanam, pinguedinem humanam, capillos humanos, ungues humanos. Et, quoniam eadem est comparatio, fac ovem eodem nutriri cibo cum vipera, generabitur inde in ove caro ovilla, præparabunturque humores non nisi innoxii; conficiet vipera carnem viperinam alimenti blandissimi feracem, colligetque præterea in folliculo suo circa radicem dentium venenum atrox, robustissimum animal vel acicula tantum veneno hoc infecta læsum certo occidens. Imo consideremus duntaxat lac ovillum & vaccinum, differt certe unum ab altero, fuit tamen paucas ante horas materies eadem in herba comesta.

Non-

Nonne hi sunt mirandi effectus Naturæ Auditores? fateor, latet tamen Phænomeni hujus ratio in structura corporis animalis diversa, & si paulo exactius inquiramus, deprehendimus quod contineatur duntaxat in figura, magnitudine, connexione, decursu vasorum diversis, verbo, in mechanismo diverso, non partium majorum, sed minorum. An autem unquam intelligibili modo phænomenon exinde explicari a quopiam posse, autumatis? credo hoc nemo facile dixerit.

Dicam quod res est; obtinet in structura animali similitudo insignis, producit hæc similes effectus, non penitus eosdem; similitudinem hanc perspectam habemus, latet nos differentia quæ est in minimis, in qua ratio continetur diversitatis actionum, & inde pendentium diversorum effectuum. Ut paucis rem comprehendam,

dam, oeconomiam animale[m] novimus, ignoramus humanam, & eam, quæ est animalium singulorum, quatenus sub certa aliqua specie continentur, si ut volo, partium non majorum, sed minimarum functiones spectemus.

Et ut clarius adhuc constet quod res ita revera se habeat, attendamus modo ad Hepar, viscus illud utilissimum, in quo examinando recentiores adeo multam collocarunt operam, multa quoque non contemnenda detexerunt. Docet Anatome duplicem in hoc viscere considerari posse mechanismum, unum quatenus organum existit immediatum, quo bilis utraque, hepatica scilicet & cystica, certis dotibus prædita, certos in usus, certo tempore certoque loco, certa copia cibis admiscetur, postquam ventriculo egressi, mutationes certas ibidem

dem jam passi, incipiunt largiri chylum, ulterius elaborandum & perficiendum. Mechanismus hic valde clarus est, & ex situ Hepatis, connexione ejus cum Diaphragmate, vicinitate Ventriculi, situ Vesiculæ felleæ, concursu Pori cholidochi cum Ductu cystico, decursu ductus excretorii communis, ejusque insertione singulari in Intestinum Duodenum, ex qualitatibus denique bilis physicis cognitis, intelligitur evidenter quomodo effectus recensiti omnes insequi debeant. Sed restat mechanismus alter, cujus opera bilis secretio ipsa a sanguine in Hepate absolvitur; materiem huic operi per sanguinem fluidum & valde solutum, vix concrefcentem, a visceribus abdominis, Ventriculo, Pancreate, Liene, Omento, Mesenterio, Intestinis reducem, lymphæ, spiritibus, oleo subtili prægnantem, suppeditari

novimus ; per experimenta anatomica certa compertum quoque habemus, organum secretioni proprie dicatum constituere granula illa in Hepate discisso conspicua, quæ acini vocantur a quibusdam ; acinos hos nil esse nisi fines ultimos venæ Portarum, Arteriæ ac Venæ hepaticæ, origines Pori hepatici, abeuntes omnes in ramulos minutissimos convergentes, in penicillorum formam dispositos, novimus pariter ; novimus insuper Sanguinem per venam Portarum Hepati adductum, lentissimo motu trahi ; ast explicet quis ex datis hisce omnibus, queis adhuc alia bene multa addere licebit, quomodo ex materia allata in acinis illis vel glandulis exacte Bilis nec alius generetur liquor, si poterit magnus certe mihi erit Apollo. Mehercle ! deficient determinationes sat accuratæ, decursus, directionis, com-

communicationis, inflexionis, figuræ ac firmitatis vasculorum illorum minorum; deficit &, quod inter præcipua est, notitia sufficiens qualitatuum materiæ, & quomodo hæc se habeat ad actiones vasorum in quibus præparari debet in Bilem, & præparata hæcce secerni. Cognita igitur nobis est materies mutanda, secernenda; cognitum est instrumentum præparans, mutans, secernens, sed quomodo in hocce tanquam causa ratio effectus contineatur, non satis liquet.

Eadem perfecte est ratio viscerum reliquorum, & corporum glanduliformum, sic ut sciamus in genere, quænam ingrediantur organorum secretoriorum structuram; cognita etiam habeamus de singulis singularia multa & utilia, non sufficientia tamen ad intelligendum, cur Saliva in Parotide, in

Testibus Genitura, in aliis alia gignantur & secernantur.

Sane, quotquot fuere omnes qui hæc & similia explicare conati sunt, laudabilis dedere nihil. Etenim ex ingenio hic quid fingere velle, absurdum; ex fabrica autem omnia adeo exacte determinata, & simul vera adsumere, ut prætermittatur nihil, impossibile prorsus esse in minoribus, loquitur vel difficultas quæ obtinet in majoribus, exemplo sit Mathematicorum in adsignandis viribus Cordis dissensus, non ex errore calculi enatus, sed ex assumtis diversis, a singulis pro veris admissis. Dotes demum speciales humorum nostrorum omnes, quis enumerabit unquam? Profecto! hæc adeo multiplices sunt, ut vix credibile, præsertim si iis accenseantur, quod tamen merito fit, qualitates quibus habiles redduntur ad recipiendam

dam depravatam indolem, ubi vel sibi aliquomodo relictæ, ac motu non satis agitati, sponte corrumpuntur, vel & per causas externas, aut denique motum solidorum perversum, mutatur in pravam benigna earum naturalis constitutio. Sunt præterea depravationibus singularibus obnoxie singulæ humorum tenuiorum lymphaticorum species.

Adstruxi igitur & exemplis, qualia, quam multa, & quam difficilia cognitu sint ea, quibus indigemus ad cognitionem structuræ corporis humani, partiumque usum penitissimam adipiscendam & absolutissimam. Carebimus illis, ut opinor, semper; abstrusis enim iis examinandis, detegendis, ingenium subtilissimum, attentionem summam, operam indefessam, vix mihi persuadere possum. Tempus revelaturum esse multa, certus credo.

Interim largiar adhuc non concessa, & ponam dari Medicum, cui fabrica nostri corporis perspectissima sit, quique partium singularum functiones ad unam omnes calleat; an crederetis, posse talem, ex læsa functione quacunque, de læsionis hujus causa proxima judicium ferre semper absque erroris discrimine? Me quod attinet valde dubito; ut enim multis, imo quam plurimis in casibus fieri id posse ac debere certum est, ita non raro quoque tales ipsi occursuros esse, quibus extricandis vel perspicacissimum ingenium impar foret, persuasissimus sum. Bene quippe distinguendum esse censeo, num quis partem læsam duntaxat, an causam efficientem proximam indicaverit; quot enim non sunt causæ effectum producentes penitus eundem? circumstantiis nimirum, quæ diversitatem indicare possent, sensus nostros ef-

effugientibus. Præditus est ventriculus vi suæ structuræ facultate retinendi assumpta; vomitu perpetuo laborat ægrotus, rejicit omnia, quænam hujus causa? an in structura quid deficit, an vitium est in Visceribus, an Schirrus adest, an Saburra corrupta ex ingestis nata, an materies acris podagrica, scabiosa, erysipelatosâ aliunde delata, in tunicas Ventriculi deposita? En casum alium. Suppeditat Hepar bilem justo tempore, justâ in copia, sed qualem? vappidam, aquosam, non amaram; est ergo vitium vel in materie unde præparatur, vel in organis ipsis, sed quale? Icterus multas agnoscit causas, Calculos felleos, Obstructiones, Schirros, Spasmos ex causis iterum diversissimis nascendos, quænam quæso in dato casu obtinet? Sane, ex actionibus læsis solis se invicem comitantibus, causas ejusmodi

H

dig-

dignoscere prorsus impossibile esse, mecum confitebitur, quisquis perpendere voluerit, existere effectus quam plurimos, actionesque læsas partium minimarum bene multas, in sensus tamen non incurrentes.

Accedit huic argumento alterum, quod, siquidem causæ morborum proximæ causas remotas alias agnoscant, illæ ex his sæpenumero feliciter detegantur quidem, ut vero causa remota agendi quandam potentiam, & partis cujus functio læditur, ad patiendum dispositionem necessario supponit, utraque autem ex qualitatibus intelligitur, ita etiam has Medico perspectas esse debere, evidenter liquet: sed eheu! millenæ sunt corpori nostro infesta, qualitates omnium nosse quis poterit? Et si quis nosset, quid inde? Sciret tantum quasham mutationes inducere queant partibus, quatenus

nus eædem sunt in hominibus omnibus; Arsenicum nemo impune sumit; mortalium unumquemque occidit Viperæ venenum; sed alia rursus quam diverse se habent! Plethoram vidi solum vomitum matutinum excitasse, facit eadem in aliis Hæmoptoen, Hæmorrhoides, Mictum cruentum, Vertigines, Asthma, & cur? differt Temperies, Sexus, Ætas, Idiosyncrasia, differunt dispositiones connatæ, adsunt in uno mutationes debilitatesque ex morbis prægressis relictæ, desunt in alio; verbo, differt homo ab homine.

Sed quo tendit sermo, dicetis forsan A. H. destruit potius Medicinæ certitudinem, qui adstruere eandem promiserat? an ergo utilitas cognitionis fabricæ, & quæ eidem addiscendæ inservit Anatomix nulla? certissimus adsevero, contemni, parvi-

pendi, negligi eam nonnisi ab ignaris, laudari, in pretio summo haberi a peritis. Ecquid enim ex dictis fluere creditis Auditores? Mehercle nihil aliud quam quod turpiter fallantur ii, qui ex structura corporis bene cognita, functionibus rite perspectis, cognosci atque dignosci posse morbos universim omnes, & Medicinam eam ob rationem certam dari autumant. Verum an ideo de acquirenda certitudine tantopere amata desperandum? Minime, praxin a nobis exerceri posse certam constanter adfirmare pergo, simul vero quæstionem antea propositam speciosam magis esse, quam quod liti dirimendæ vel affirmata vel negata sufficiat, adsero: modo patiamini A. H. ut antequam ulteriori probationi me accingam in antecessum quid moneam, quod semel notasse forte non inutile erit.

Pro-

Prolixus fui in antecedentibus ut monstrarem, partibus minimis corporis humani singulis suas constare functiones, has maximæ utilitatis esse, has denique læsas, totidem videri constituere morbos; hi igitur quum difficillimæ cognitionis forent, utpote nullis sæpenumero signis se prodentes, argumentum exinde contra Medicinam certam non leve desumi posse credidi. Scrupulus ille vobis ut eximatur examinare velitis rogo, qualesnam in genere sint ægrotantium status, quibus mutandis emendandisque Medicus accerferi solet; attenti si fueritis, invenietis, nunquam non lædi functionum unam vel alteram, aut plures earum quibus immediate obtinentur fines ultimi, quos per fabricam corporis consequi intenderat summus Opifex; locum mutare si non poterit homo, vitium erit in instrumentis huic

I actioni

actioni immediate destinatis; corporis nutritio si rite non succedit, læsa erit pars una vel altera, digestionis ciborum dicata, aut male constitutæ erunt viæ, quibus Chylus ad Sanguinem defertur, aut demum ex chylo generandi Cruoris confectio non bene respondebit; eadem perfectæ ratio erit, in functionibus reliquis omnibus, si quid læsum deprehendatur. Equidem non inficior Auditores, læsionum quarumcunque causas dari subordinatas, vel terminatas sæpe in partium minimarum vitiis, ad has quoque attendere sæpenumero debere Medicum non nego; ast oportet tunc, ut sint per signa manifestæ. Verum enim vero quot non mutationes læsionesque partibus corpus nostrum constituentibus minimis accidere possunt, salva tamen sanitate, aut potius, salvis functionibus omnibus illis, quas illæsas

na-

natura omnino voluit, ut obtinerentur fines ultimi! Profecto majores sæpe partes, eæque nobilissimæ læduntur, inutilesque prorsus redduntur ad functiones suas peragendas, sine sanitatis detrimento; jactura Lienis & Pancreatis absque incommodo evidenti toleratur, uti constitit in animalibus; resecta Carotide arteria in uno latere, per alteram plus sanguinis ad Cerebrum fertur, & refarcitur damnum, docuerunt hoc vulnera in hominibus; quidni simile quid in partibus minoribus obtinere posse crederemus? Accedit quod, causæ pleræque ut lædant, sufficiant non solæ qualitates nocivæ, sed & requiratur sæpe causarum quantitas aliqua, revera ut fonticos inducant effectus; pro exemplo inservire poterunt obstructions; has qualitate peccare semper, nemo est qui non confiteatur, sed obstrui po-

namus acinos modo quosdam in Hepate; an inde male se habebit corpus? an Cachexia laborabit vel Ictero? minime, hæc ut sequantur, obstructionis certa quædam magnitudo præsens fit oportet, Hepar nimirum vel totum, vel magna saltem ex parte occupans; reperitur hinc & viscus hoc, quoad colorem, magnitudinem, habitum externum reliquum mire sæpe numero mutatum in cadaveribus, absque ullo unquam exinde observato sanitatis dispendio.

Meminisse quin etiam hoc loco juvabit, plurimas ejusmodi morbosas causas, modo non sint nimis magnæ, aut admodum graves, a natura ipsa subigi & sanari sponte. Sanguis in Tunicam cellulosam effusus, non tanta copia ut putredinem acquirat, sine ullis adhibitis remediis, resolvitur sponte in globulos minores, tenuior fit, resorbetur

betur sensim per Venas bibulas intra vasa, remiscetur circulanti cruori; humores in vascula aliena errore loci propulsos, non ea quantitate, ut Inflammationem producant, quomodo transire faciat & in viam reducat Natura sponte, docent observationes *Leeuwenhoeckianæ*.

Cæterum verum quidem est, quod & antea adfirmare non dubitavi, præparari, elaborari, secerni humores nostros imprimis in organis minoribus & in vasis minimis, ex harum proin actionibus perversis læsisque, fluidis etiam communicari necessario qualitates depravatas. Ast absit modo topicum aliquod malum, morbum jam alium per se faciens, Schirrus, Abscessus, Tumor cujuscunque naturæ, rarissime, si unquam, mutabuntur vasculorum figuræ, connexiones, flexiones variæ five arcuatæ, five in majores

res minoresve angulos divergentes, verbo, in conditionibus ad actiones rite peragendas requisitis, mutari posse fere nullam constat, præter elasticitatem atque contractionem, five ut plures loqui amant, vasculorum oscillationem; hæc nimirum intensior, languidior, irregularis reddi, per Spasmos turbari poterit mille modis; pendet itaque hinc imprimis omnis illa, quatenus ab actionibus partium minimarum oritur, liquidorum nostrorum diversitas. Liquores illi, qui Bilis, Saliva, Semen nuncupantur, Bilis erunt, Saliva & Semen semper in unoquoque homine, in quocunque ejus statu, perfectione tantummodo diversis temporibus different; oritur similitudo ex conditionibus in vasis præparantibus, secernentibus, manentibus iisdem, nascitur differentia, nisi sit ex materie, quæ liquoribus his conficiendis inter-

vie-

vierat, ut opinor, sola ex oscillatione diversa; hæc vero ut raro mali multum efficit, si in una vel alia parte tantum irregularis existit, ita, quando corpus totum vel partem ejus insignem occupat, facile cognoscitur, remediisque aptis curatur.

En A. H. morborum notionem magis exactam, eorum numerum multum imminutum; post habitis quippe vitiis partium levioribus omnibus iis, quæ nec signis se manifestant, nec molestias creant sensibiles, &, per naturam benignam dum sanantur, Medici ope non indigent; morbi nomine compellendæ restant duntaxat, læsiones partium ex insigniores, quarum noxæ evidentes, quæ Medici auxilium desiderant, sponte non sanabiles, vel quibus sanandis natura ipsa ubi incumbit, saltem motus ejus & molimina, ne a scopo aberret, di-

rigere prudens Medicus debet. Tales vero ut plurimum inhærere partibus fluidis, organicisque solidis illis, quarum usus proxime, non valde remote, influit in fines toti corpori præscriptos, unicuique attendenti, ut jam dixi, quotidie constare poterit.

Intellectis hisce, ordo jubet, ut media ad certitudinem in praxi nostræ artis obtinendam accommodata, ostendam, & quomodo rectus eorum usus sit adornandus, clare explicem, quibus dum aliquamdiu immoror A. H. ut benevolentia vestra me porro dignari velitis, enixe rogo atque obsecro.

Ratione & experientia veritates deteguntur, confirmantur, certitudoque obtinetur in omni scientia, nec datur medium aliud tertium. Consentiant rerum periti omnes. Differunt duntaxat principia ratiocinandi,
&

& experimentorum genera, habet sua Philosophus, sua Astronomus, Mathematicus, Physicus, habet & peculiaris sua Medicus. Hæc quænam sint in Theoria docui olim, quomodo se habeant in Praxi, ea qua licet brevitate, nunc ostendere conabor.

Videamus primum quid valeat Ratiocinium; per quod tale hic intelligo, non quod veritatibus per experientiam acquisitis, sed cognitioni fabricæ nostri corporis superstructum, morborum singulorum notiones sistit distinctas & evidentes.

Principia huic Ratiocinio suppeditat partim Physiologia descriptarum in Anatomia partium, Physicæ, Mechanicæ & Chemiæ ope, munia docens & functiones.

Quatenus igitur partes cognitæ, usus earum perspecti, causæ lædentes variæ, ex læsionibus morbo primario

L

ad-

adsidentibus, tanquam ex signis totidem dignosci se patiuntur, eatenus certi reddemur in Praxi per ratiocinium, nec obstant proin, quæ de insufficientia ejus, ad certitudinem comparandam omnimodam de morbis omnibus, argumentis pluribus evincere conatus sum, quo minus maximam partem operis absolvat, cui perficiendo integro impar est.

Plurima ad hæc confirmanda possem adferre argumenta A. O. O. H. sed eamus modo per exempla, & fas mihi fit, uno vel altero, ea quæ adserui, illustrare specimine.

Ex conditionibus ad curationem bene instituendam requisitis, haud infima interdum est, sedem morbi nosse; hac quippe explorata, Prognosis facilis fit, cura dirigitur ita, ut sciat per quasnam vias materies noxia si adsit, expelli queat, medicamenta
quæ-

quænam & quomodo optime adhiberi debeant, præcaveantur mala, quæ ex medicamento perverse adplicato, oriri possent. Ponamus enim Medicum ad ægrotum vocari, Tussi laborantem vehementissima, & difficultate respirandi molestissima, nesciatur vitium inhærere Ventriculo, sed Pulmones infarctos esse credatur; mittitur sanguis, præscribuntur emollientia, expectorantia, Tussim sopientia, balsamica; augetur causa, non cedit malum, incessit metus ingruentis Phthiseos: accedit Medicus alius, examinat ægrum, sordibus acribus scate re primas vias deprehendit, excitari Tussim per consensum irritatis nervis Pulmonum & Diaphragmatis, præbet laxantia, digerentia, expellentia colluviem corruptam, irritantem materiem aufert, digestionem restituit, sanat brevi morbum, vix pro fa-

nabili habitum. Nullum itaque dubium, quin sedi morborum cognoscendæ operam imprimis dare Medicum deceat; at constituit sedem hanc pars corporis ea, quæ quacunque de causa in exercitio functionum suarum impeditur, propter nexum vero tam functionum, quam qui est meræ cohæſionis, partes non raro alias in consensum trahens; illi itaque explorandæ, quid magis inserviat, quam situs partium, earumque usum notitia, mehercle non video.

Sed non solæ hæ utilitates, quæ ex cognita bene mali sede resultant. En plures, larvati sæpe incedunt morbi, mille producentes symptomata, totidem morbis communia; hæc si explicare non potuerit Medicus, nec ostendere, quomodo inter se cohæreant, mille sibi finget causas, mille remedia, incertus quid agere debeat, pru-

prudens tentabit forte nihil; explicabit harum turbarum syndromen, qui sedem morbi detexit, novitque partis affectæ usus, nexumque, per Nervos imprimis, cum partibus corporis reliquis; & licet clare intelligere interdum nequeat, quomodo exacte Symptomata inde oriantur, certus tamen de parte præcipua læsa, non curat reliqua; si malum est sanabile, curam medicamentis ipsi accommodatis persequitur, sin contra, immedicabilem esse morbum securus pronunciat, fluctuat nunquam.

Cernitis A. O. O. H. quantum interfit, ut recte judicetur de morborum sedibus; verum omnes hi usus ratiocinii fructus sunt; prævidentur noxæ ex morbo principe oriundæ, dignoscuntur turbæ comites, instruitur Medicus de curatione rite instituenda, præcaventur medicationes perversæ;

M. con-

conditiones, mehercle, quas notio certitudinis practicæ comprehendit omnes.

Ast objicietis forsan, etiamsi cognita fuerit mali sedes, varias tamen existere posse causas lædentes, non æque per ratiocinium detegendas semper. Repono, quod tali in casu recurrendum quidem sit ad observationes practicas, certum tamen esse non minus, quod si hisce ratiocinium non jungatur, atque sic ex mixtis binis determinati quid eliciatur, inutilis foret penitus, omnis qui disquisitioni impenditur labor. Exempla præbet innumera praxis quotidiana medica. Et sint casus tales, in quibus ratiocinium solum causæ speciali dignoscendæ non sufficit, prostant contra morbi innumeri alii, in quibus ratio sola omne punctum fert. Catalogum horum integrum vobis exhibere velle nimis credo

do prolixum foret ; referantur huc modo Oculorum, Visus & Auditus vitia ad unum omnia ; Pectoris, Pulmonum morbi bene multi ; Renum & Vesicæ morbi pene omnes ; Hepatis viscerumque reliquorum abdominis læsiones non paucæ ; Manducationis, Deglutitionis, Digestionis vitia quam plurima ; Nutritio depravata, quatenus a Chylo advecto non bono, aut & Sanguine non bene elaborato pendet, & qui hinc porro gignuntur morbi plures ; Instrumentorum denique ad motum destinatorum, Ossium puta & Musculorum actiones læsæ nulla excepta omnes. Quid dicam de morbis ætatum quam plurimis ? Generatur humorum lentor & spissitudo non inflammatoria, ex circuitu humorum tardiori & languidiori ; hic vel a debilitate vasorum, vel a nimia eorundem rigiditate ; obtinet illud in Infantibus,

tibus, hoc in ætate provectis, hinc morbus idem in diversis, a causis diversissimis natus; distinguit has solum ratiocinium bene adhibitum. Apoplexia senibus non raro accidit, quod vasa in corporis trunco rigida nimis, a liquidis non satis distendi se patiantur, eantque hinc majori justo in copia ad Cerebrum, tanquam ad locum minus resistantem; agnoscit morbus idem causas alias in corpore robusto juvenili sanguineo, alias in phlegmatico & pituita multa repleto; distinguendis his ratiocinium iterum solum par est, nil fere contribuit experientia.

Examinare nunc lubet ulterius, quantum Ratio ad certitudinem conferat, ubi morbi ex causis eos inducentibus eruendi fuerint. Qualitates causarum omnium perspectas habere, siquidem humanæ solertiæ impossibile, vitia

vitia exinde nata, quod ex eis intelligi semper nequeant, probe quidem novi. Ecquis vero dubitat, dari nihilominus multas cognitatas, ita ut notitia anatomica & physiologica si bene instructus quis fuerit, perspicere possit, quinam ex earum adplicatione effectus in parte aliqua corporis natus, quodnam malum productum sit: loquuntur hoc palam vicissitudines aeris omnes, alimenta varia, medicamenta nonnulla, venena quædam, & quæ sunt plura huc referenda alia. In Infantibus vires ad digerendos cibos existere debiles, mobilitatem solidorum tenellis corporibus inesse summam, sensibilitatem maximam, novimus; victum præbent ut plurimum lacticia, & ex frumentaceis præparata varia, hæc omnia in tepore adfervata brevi acefcunt; est ergo ætati huic commune & familiare admodum

acidum spontaneum in primis viis; explicat Medicus sagax ex causa hac sola quomodo generentur Foeces virides, Flatus, Borborygmi, Diarrhææ, Convulsiones, Tinea, Pustulæ & mala multa alia, certo extirpanda, unica eorum radice succisa, correctâ & ejectâ acrimonia acida.

Prolixus nimis forem A. H. si casus plures enucleare vellem, quibus recensendis solis dies non sufficeret. Ob rationem eandem supersedeo quoque explicare usum illum alterum, quem præbet adhuc Ratiocinium in examinandis morbis, quatenus certos nos reddit, causas a posteriori detectas, genuinas esse & sufficientes, probando nimirum a priori a causa observata effectum determinatum proficisci potuisse, id quod insignis interdum utilitatis esse, nullus saltem est Medicus qui ignoret.

Tran-

Transeo itaque ad usus eximios magis speciales, quos ex qualitatibus physicis humorum, & eorum habitu ad vasa, percipit Medicus practicus. Qualitates has singulas quoque non compertas esse corporis nostri scrutatoribus, luculenter quidem antea probavi; sed destituat nos cognitio multorum, non deerunt tamen plures, quas habeamus perspectissimas, feracissimas maximarum utilitatum. Cogitemus modo canalem a Corde exortum, elasticum, conicum, in ramos laterales, divergentes, minores, decrecentes, sinuoso flexu in varios gyros contortos, explicatum; abire horum ramorum extremitates non interrupto tractu in vascula angusta primum, concursu similium sensim redita ampliora, formantia demum Vas capax unum, ore suo patulo, magno, Cordi pariter continuatum, figura sua

conica canali descripto perfecte simile; constituere illum Arterias, hunc Venas. Cogitemus porro, propelli a Corde in canalem priorem, humorem coccineum ex sphaerulis rubris maximis, pellucidioribus, flavescentibus minoribus, coloris omnis experimentibus aliis minoribus adhuc, & in serie indefinita magnitudine continuo decrefcentibus, compositum; distribui hunc ita, ut capiant ramuli singuli nonnisi globulos suis orificiis respondentes, & qui his sunt minores, excludant majores; recipi denique liquidum sic distributum a vasculis minimis canalis alterius in vasa hujus majora, commisceri rursus inter se globulos diversos; revehi denique ad Cor, ad subeundum iterum motum eundem; cogitemus hæc inquam & habebimus ideam claram circulationis Sanguinis: ex hac quot non intelliguntur

tur mala, & explicantur Symptomata! si vel solæ metastases materiæ morbosæ alicujus, & ex inæquabili humorum circulo natæ in secretionibus turbæ considerentur. Sed pergimus & concipimus humorem circumeuntem in parte aliqua corporis segnius moveri, accumulari ergo copiam illius, & infarciri vasa, ac distensione facta nimia, perdere robur. En stagnationem natam infinitorum affectuum, imprimis chronicorum, foecundam matrem. Faciamus humoris particulam in vase vel proprio, vel errore loci in alieno ex causa quacunque hæerere firmiter, transitum denegare omnem liquido insequenti, præsto est obstructio: nascatur nunc simul in Sanguine stimulus, vasorum contractionem & hinc sanguinis ipsius circulationem accelerans, genita est illico cum inflammatione Febris; Lerna iterum

malorum; imaginemur nobis denique quæ orta semel inflammatione necessario contingent, distendi ab impellente sanguine vascula obstipata, compressi vicina, hæc eadem pati, compingi liquida, inter hæc & solida attritum fieri ingentem, patebit statim evidenter, cur Tumor, Rubor, Pulsatio, Ardor molestissimus in parte adsint. In memoriam nobis revocemus tandem qualitates physicas humorum nostrorum eas, quod circulo aucto condensentur magis, inspissentur, partes liquidiores amittant, reddantur non meabiles, salinum quod eos ingreditur ad volatilitatem disponatur, blandam suam indolem exuat, induat acrem & rodentem, vitæ inimicissimam, alcalinum ut loquuntur Chemici evadat; intelligantur manifeste conditiones omnes, quæ exitus inflammationis varios in

Re-

Resolutionem, Abscessum, Schirrum, Gangrænam determinant, intelligentur non minus symptomata Februm acutarum multiplicia, horrenda sæpe & non raro lethalia. Finis non foret, si recensendis his singulis, & quæ inde in praxin præterea redundant commodis omnibus, vacare vellem. Ut me expediam, hoc unum duntaxat mecum adhuc considerare velitis A. H. quod ramuli canalis arteriosi minutissimi, venis, ut reliqui, non continuati, patulis suis osculis hient in cavitates nostri corporis, excepta prorsus nulla singulas, eructent ibidem liquorem tenuem, aquosum, lubricum, in animali quocunque aperto viso, vel adhuc calente, vaporis specie conspiciuum, a concretionem præservantem partes in cavitatibus contentas, rigiditatem præmaturam ab iisdem arcen-tem; resorberi liquidum hoc quicquid

O 2

quid est omne, quamdiu sanus est homo, a venulis exiguis quoque, & patentibus similiter in cava corporis; recipi hinc iterum in Sanguinem, admisceri eidem de novo, circumduci rursus in orbem, inservire denuo iisdem vel & aliis usibus; hæc quæso, perpendere modo velitis, & sponte se offeret conclusio: si ros ille dictus in aquam condensari non debet, neque stagnare in cavis quibus continetur, proportio ut detur necesse est inter humidum exhalatum & resorptum. Proportionem hanc tollunt sexcentæ causæ, tam in liquido exhalante, quam in Arteriis exhalantibus & resorbentibus Venis deprehendendæ; sed quis enumerabit omnes, distinguet singulas, morbum factum, qui Hydrops audit, ac in Abdomine, Thorace, Scroto, Utero, Capite, Tunica cellulosa omni exsistere poterit, cognoscet?

ex

ex aqua ipsa stagnante, sanguinem suis maxime liquidis privante, comprimente partes vicinas, putrescente demum, mala quænam generentur, quis perspiciet? quis explicabit? Nemo alius iterum, quam qui cognitione structuræ nostri corporis mechanicæ imbutus fuerit, partium usus non ignoraverit.

Pedem nunc promoveo A. O. O. H. morborumque per ratiocinium mechanicum certo agnitorum, Curationes aggredior rationales pariter ac certas.

Horologio comparare corpus nostrum possumus non incongrue; ex variis enim utrumque componitur partibus, quæ per structuram suam & modum quo invicem connectuntur, accommodatæ existunt ad certos aliquos usus exsequendos; duplex præterea in utroque possibilis est status, partibus nimirum dictis ad functiones suas rite

P

obeun-

obeundas existentibus modo egregie aptis, modo ineptis. Non intercedit inter machinam utramque similitudo eadem, si de Curatione morborum in corpore humano & reparatione ejus quod deficit in Horologio quæstio est: deficiat enim quid in rotula una vel altera horologii, quis vitium emendat? per instrumenta artifex: quis instrumenta dirigit? Manus ejusdem artificis: fit vitium in homine, quis illi medetur? similis quidem artifici hoc in opere Medicus, medicamentis quæ instrumenta ipsius sunt, adhibitis idoneis; sed quis medicamenta ista in actum deducit, dirigit, iisdem utitur? non Medicus sed corpus ægrotans ipsum. En differentiam: facit corpus medicamenta assumpta pati eadem, quæ patiuntur alimenta, mutat eadem, agunt medicamenta in corpus, hoc in illa. En principium certitudinis, quæ
in

in exhibendis Medicinis ex ratiocinio physiologico resultat.

Ad effectus remediorum si attendimus, ad classes diversas ea redigi posse deprehendimus. Sunt remedia quædam, quæ restitunt simpliciter id quod deficit, ut aqua dum sanguini spissiori diluendo destinata copiose bibitur. Sunt alia quæ corrigunt, vel specifica, vel mechanica vi, materiam morbosam; agunt sic specificè antidota venenis contraria, salia alcalina acidis directe opposita, & vicissim; operantur mechanice Salia in genere tenaces humores incidentia, Mercurialia Sanguinem universum resolventia. Sunt demum plurima quæ solida duntaxat adficiunt, vel roborando ut adstringentia, vel laxando ut emollientia, vel diversos denique motus ipsis inducendo, ut Aromatica, Stimulantia acria in genere omnia, Antispasmodica etiam,

tiam, nec non Purgantia atque Emetica.

Hæreat nunc (ut modus remediis dictis utendi in exemplo constet) in Intestinis vitiosa quædam corruptorum ac putridorum humorum colluvies; hanc eliminandam esse judico, fieri id posse non aliter video, nisi actione Intestinorum ipsorum certa, qua mobilis reddatur materies, excutiat ex suis latibulis, ejiciatur extra corpus; apta ad actionem hanc exercendam existunt Intestina motu suo peristaltico, quo gaudent naturali, immutetur hic modo ita & excitetur, ut scopo obtinendo par fiat; mutationem talem requisitam motui illi inducere Rhabarbarum novi per experientiam, hunc itaque in justa dosi exhibeo, feci quod possum, cætera perficit Natura. Similis perfecte est ratio Diureticorum, sudoriferorum & remediorum eorum, quæ sti-
mu-

mulando vasorum contractiones dum augent, impacta resolvunt, fluidorum vitia corrigunt. Ut enim effectus hi omnes per actiones solidorum imprimis obtinentur, ita medicamenta non directe creant illos motus, sed mutant duntaxat scopo convenienter præexistentes; mortuo siquidem homine ne Arsenicum quidem quæ solebat amplius efficiet, nec exuret cutim in cadavere Lapis infernalis.

Proponam exemplum aliud. Sanguis in morbo aliquo putredini fit proximus, præscribo emulsiones, ferum lactis, decocta avenacea, & quo scopo? Scio quod actiones vitæ assumpta quæcunque convertant in alcaliscentem, ut in arte loqui solemus, naturam, scio & quod medicamina recensita in acidum sint maxime prona, & proin putrido omni adversissima; in his igitur immutandis dum occupata

Q

est

est natura, longiori utique indiget tempore, impeditur itaque celer nimis humorum in putredinem transitus, impetraturque mora ut morbus Crisi solvi queat, nec mortem præmaturam advocet sanguinis resolutio nimia. Hac igitur in curatione ad effectum obtinendum actionibus corporis nostri naturalibus utor, has subsistentes & cognititas suppono, mutationes quoque quæ per eas medicamentis inducuntur non ignoro.

Ostendere possem in exemplis aliis, quod efficaciam remediorum determinant non minus humorum nostrorum qualitates, & agant in se invicem pariter fluida nostra & medicamenta: neque etiam probare difficile foret, quod si simplex tantum permistio v. gr. aquæ cum sanguine spissiori, aut correctio specifica intendatur, necesse tamen habeant ea qua exhibentur commis-

misceri per vires vitæ humoribus in-
 quilinis, & deferri ad loca ubi agere
 debent, ibidemque in actum deduci;
 sed nolo his inhærere diutius, satis quip-
 pe est evicisse, non mere passive se
 habere corpus nostrum, sed omnino
 active ad medicamina data, nec esse
 horum actiones alias nisi relativas;
 sanationem proin absolvere non Me-
 dicum proprie, sed Naturam, illum
 porrigere tantummodo instrumenta,
 hanc exhibitis uti, illum ex notione
 morbi cujuscunque singularis consilio
 capto dirigere motus naturales in bo-
 num finem, mutare hos diversimode,
 prout scopus id postulat diversus, ex-
 citare eos denique si torpent nimis,
 compescere effrenos, sopire irregula-
 res, & ne hæc quidem medicamentis
 exhibitis actuosis sponte, verum tali-
 bus plerumque, quorum virtus cog-
 nita in habitu certo, quo gaudent

& ad fluida & ad solida nostra, refidet unice; qui fieret enim aliter, ut, quæ nobis præsentissimum est venenum Cicutæ, impune devoretur a Sturnis, & contra quæ nobis gratum alimentum præbent amygdalæ amaræ, toxicum existant Sturnis iisdem, & alitibus pluribus?

Positis hisce & demonstratis, sponte, credo, se offerunt requisita ad Curam, secundum rationem perficiendam necessaria. Materies morbifica adsit foras ejicienda, ex indole hujus & sede, nec non structura corporis dijudicet oportet Medicus, per quasnam vias id fieri queat; ad finem assequendum, cum corporis ipsius actionibus solidorumque motibus indigeat, quænam in his provocari debeant mutationes & quomodo, intelligat; præparanda materia si fuerit, antequam eliminari possit, aut corrigendum quid
 si

fi adfit in humoribus reliquis, per ip-
fas iterum vitæ vires, quantum incita-
ri hæ debeant, vel moderari in cafibus
diverfis, quibusnam indigeat natura
instrumentis, per artem illi fuppedi-
tandis, ex materiæ & humorum natu-
ra, vaforumque in hos actione colli-
gere fciat; perspectas non minus ha-
beat mutationes tam fluidis noftris
quam solidis ex motu horum vel nimis
inerti, vel & irregulari timendas; nec
quomodo his occurrere queat, igno-
ret; qualitates demum medicamento-
rum & humorum noftrorum tam fano-
rum quam morboforum, quanam ra-
tione ad fe invicem fe habeant cognos-
cat; cognoscat & mutationes medicami-
nibus inducendas, dum pati coguntur
eadem, quæ alimenta affumta, fcilicet,
ut judicet an noxias quoque poffideant
dotes, præter eas quæ in iis deprehen-
duntur falutares. Utilitatem quam
R ha-

habet summam ultimus canon hicce, experiuntur sane quotidie Medici, quibus affectiones ex Scorbuto & obstructionibus Viscerum ortæ, curandæ obtingunt. Usus eximii in hisce casibus cenferi herbarum fructuumque horæorum succos expressos, nemo ignorat; verum an semper propinari queunt? certe nequaquam, conveniunt enim nonnisi in iis, qui Ventriculo gaudent robusto, vetat eorum usum Ventriculi naturalis debilitas, vetant & aliquando spasmi, ex causa quacunque in digestionis organis producti, eorumque functiones turbantes; hisce enim existentibus, si exhibeantur nihilominus succi dicti, acescunt certissime, & vomitus, diarrhæas, tormina creant, appetitum omnem penitus prosternunt; contigit saltem id mihi aliquoties, contigerunt non semel ex causa eadem similia illis, qui
vic-

victum ex solo lacte præceperunt Podagricis, quoties scilicet Ventriculus aut nimis debilis ex constitutione naturali, aut Spasmi affectus, noxas ex lactis acescentis coagulo oriundas perferre cogeatur. Unde & factum quod probe distinguendum esse crediderim inter vires, quas medicamenta habere possunt, dum ad sanguinem revera jam delata cum eo per vasa circulantur, & inter effectus eos, quos edere queunt, ubi mutationes spontaneas in primis viis adhuc subeunt; etenim agunt longe aliter in humores suos vasa nostri corporis, ac agunt in contenta sua Ventriculus & Intestina. Dixit eleganter Sydenhamius ob motus involuntarios mirificos, quos a Systemate nervoso mobili observabat productos, *contineri quasi hominem in homine*; possumus mehercule! jure non minori, licet ratione absimili dicere, *contineri*

officinam in officina; chyli unam in altera sanguinis. Atque hac ipsa in re ni fallor, quærenda etiam est ratio, cur viperinum venenum ad uncias plures epotum atque ad Ventriculum demissum, mutandumque ibidem, noceat nullo modo, interficiat certissime guttula illius vulneri cruento illita, & sic salvis suis viribus cum Sanguine immediate communicata; cur detur similiter cani innocue deuoranda bilis ex peste mortui hominis, quum tamen canem eundem peste inficiat nunquam non vulneri inflicto instillata bilis eadem.

Sed redeo unde discefferam. Exhibui in compendio, quæ requirebantur in Medico maxime necessaria, ut curam secundum rationem institueret & excogitaret & absolveret. Requisita hæc, conditiones hæc postulant, ut unicuique facile liquet, absolutissimam cognitionem physiologicam & ana-

anatomicam, hac destitutus destituetur pariter successu felici in curationibus mere rationalibus adornandis. Quandoquidem vero Curationes ejusmodi ratiocinio physiologico atque mechanico eique certo sunt superstructæ, sic certæ etiam erunt, quatenus scopo sunt accommodatissimæ, non perperam institutæ, rationi innixæ, nec sine prudentia meroque tentandi consilio adhibitæ; nec repugnat quod curationibus vel optimis respondeant non semper effectus successusque optati, cujus rei rationem in sermonis fine indicare non negligam.

Siquidem vero ex medicamentis alia sunt experientia & usu tantum detecta, alia per rationem nota, sic ut horum proprietates extra corpus exploratæ, certiores nos reddant de effectibus in corpore ipso exinde profecturis, veluti id de Sapone v. gr. de

S

Sa-

Salibus alcalinis & acidis, de emollientibus quibuscunque & diluentibus, aliisque quamplurimis affirmare possumus; ut de usu detectis illis hoc quam maxime notetur opus esse censeo, quod duplicis præcipue sint generis. Sunt nimirum talia quædam, quæ morbos quosdam singulares, aut vitia specialia sanant, ita ut modum eorum agendi in corpus, & mutationes quas vel in solidis vel in fluidis producant, penitus ignoremus; efficax hac ratione remedium contra Febres intermittentes præbet Cortex peruvianus, efficacia simili prædita in morbis quibusdam aliis quoque inventa fuere magis vel minus specifica remedia. Sunt iterum talia quædam, quæ qualitates quasdam certas ad corpus nostrum relativas possident, sic ut intro assumpta aut externe adplicata, licet modum quo agunt distincte etiam non intelligamus,

ef-

effectus tamen edant sensibiles tales, qui speciem naturamque mutationum vel fluidis vel solidis inductarum manifeste exhibent; referri in numerum horum debent Cantharides, Anodyna, Purgantia, Nervina, aliaque similia perquam multa.

Dicam de illis in sequentibus, memoro autem hoc loco de hisce ultimis, quod utamur iisdem in curatione rationali, mechanismo nostri Corporis innixa, eodem plane modo quo utimur medicamentis, quorum operationes per rationem notas esse dixi. Etenim ponamus omnino nescire nos Opii, Terebinthinæ, Rhabarbari agendi modos, novimus tamen mutationes in motibus solidorum, aut qualitatibus liquidorum produci tales, quibus somnus concilietur, consopiantur spasmi, cohibeantur excretiones nimix, cieatur urina, expurgentur primæ viæ;

mutationes itaque ejusmodi, five conditiones talia efficientes, ut in corpore producantur, si postulat curatio, exhibemus illa de quibus eas expectare possumus, curiosi parum cur efficacia ista prædita sint. Idem dicendum quum sit de medicaminibus hujus generis aliis, videtis A. A. diluistatim quod ex ignorato modo operationis eorum contra curam rationalem suboriri potuisset dubium. Obscure præterea nihil amplius habent, secundum rationis præcepta instituendæ curationes Februm acutarum ac inflammatoriarum per diluentia, acida, impetum minuentia & derivantia, pediluvia, clysmata, laxantia, venæsectiones; Obstructionum resolutiones per saponacea, salina, stimulantia, roborantia; Correctiones humorum acrim per opposita; Sanationes morborum infinitorum qui ex sola digestione

ne

ne mala in primis viis, & hinc impedita perspiratione insensibili, turbata, tam vitio fluidorum quam motu non regulari solidorum, circulatione in vasculis minimis & secretionem in organis huic functioni dicatis, gignuntur. Et quo delaberetur oratio, si ad specialiora descenderem, inter quæ referre etiam liceret vitia omnia illa, quæ chirurgicam desiderant opem; etiam si enim in luxatis partibus reponendis sola forte manus medentis instrumentis commodis adjuta sufficit, operandi tamen modum dictat pariter rationi convenienter mechanismi cognitio; & in sanandis Tumoribus, Ulceribus, Ossibus fractis, sicuti Natura, eodem plane modo ut in morbis internis omnibus, opus absolvit, ita & regulæ ad bene curandum præscriptæ, rationem suam similiter inveniunt, in cognita structura, cognitisque usibus partium

T

no-

nostri corporis; licet fortasse ratio hæc paucissimis tantum Chirurgis sit perspecta, unde & non mirum tam graves subinde in hac arte committi errores.

Cæterum animadversione dignum esse censeo, quod praxin non æque felicem experiantur Medici, ratiocinium licet mechanicum pro norma suarum actionum habeant, omnes, idemque morbus a Medicis duobus perfecte intellectus, frustra non raro oppugnetur ab uno, qui facile debellatur ab altero, ideo quod in Curationibus rationalibus diversa sæpe liceat incedere via, quarum si brevem aliquam & expeditam perspicacia singulari & sagacitate præditus excogitaverit aliquis, obtinet per pauca, quod alius per ambages quæsierat sine successu tentando multa. Interim facit quoque huc non parum medicamen-

mentorū selectus: præ aliis omnibus Camphoram mederi Maniæ, sat crebra docuerunt exempla: Mictum cruentum cohibitum fuisse aliquando memini adstringenti Equiseti decocto, adstringentia alia quam plurima postquam usurpata essent sine fructu ullo: Pulmonum pituitam tenacem & lentam attenuare & proscribere si quis velit, tentabit hoc multo felicius per Gummi ammoniacum & Squillam quam per attenuantia alia ulla: glutinosam viscosamque materiem primas vias obfidentem frustra diu aromaticis, acribus, digerentibus varii generis mobilem reddere conatus sum, & expellere laxantibus, debellavi nuperrime per usum radicis Ari recentis: Febres intermittentes valde rebelles nec cortici peruviano, nec febrifugo noto alii ulli obtemperantes, fugavi aliquoties paucis granis Mercurii dulcis cum cam-

phora in æthiopis speciem reductis: Diarrhæam pertinacissimam licet benignam, Ipecacuanha, Rhabarbaro, anodynis, adstringentibus diversis, medicamentis aliis varii generis frustra oppugnatam per plures menses, devictam tandem vidi in tribus ægrotis intra paucos dies, solo Simarubæ cortice. Notet igitur in futuros fortasse usus, quæ apud alios commendata imprimis invenit medicamina, Medicus.

Demonstravi argumentis, illustravi exemplis amplissimum Anatomix & Physiologiæ, seu quod idem est, Theoriæ in praxi medica usum; ob oculos vobis posui, Theoriæ eidem quod superstructum est Ratiocinium, quantum largiatur certitudinem in cognoscendis morborum sedibus & causis, atque explicandis, ex binis hisce quæ resultant, symptomatibus; quam certa tandem sit, quæ ex ratiocinio illo de-

V

fos, quoad figuram modo conicos, modo cylindricos, quoad fines modo osculis apertis in cava certa hiantes, modo vasculis certis aliis continuatos, quoad liquida contenta tandem, vehentes modo sanguinem rubrum, modo Lympham aut hac tenuiorem liquorem, modo humores ex liquidis prioribus varia, non minus tamen certa ac definita ratione præparatis, commistisque compositos; definire possumus non minus, ex generalibus hisce quænam sequantur necessaria effecta, permistio, dilutio, secretio, floris conservatio, quænam patiantur liquida proprietatibus certis prædita, celeritate vel majori vel minori in vasorum flexilium mæandros istos pulsa, attenuationem, inspissationem, quorum iterum diversitates adsignari queunt, pro diversitate commemoratorum generalium in Visceribus diversis. Hæc inquam cogi-

gitare quis velit, & reminisci præterea læsiones partium non paucas vix cognoscibiles, morborum classe a me exemptas, in pertractatione hacce nostra proin penitus negligendas; convictus ni fallor, adferere mecum non dubitabit, vitia haud posse occurrere multa, quæ cognoscere non liceat, & quibus, si sint sanabilia, mederi nobis datum non fit cum insigni certitudine: neque derogat credo certitudini, quod, uti objicere fortasse quis posset, docente Anatome, deficiat interdum ex Visceribus unum vel alterum, occurrant in iisdem varietates, transpositæ imo inventæ sint semel *Riolano* teste, partes in Thorace & Abdomine contentæ omnes, sic ut in sinistro latere sitæ essent, quæ locatæ sunt naturaliter in dextro. Rari quippe sunt casus, in quibus talia reperiuntur; rariores sunt in quibus varietates istius-

modi in morbos influunt; rarissimi denique existunt, in quibus illa speciatim Viscera, quæ loco suo naturali non continebantur, labe quadam affecta deprehensa fuerunt: & si qui tales etiam occurrerent, nonne idem foret, ac si sortem quis ducturus, inter millenas exituras unam duntaxat infelicem metuendam haberet? atqui sanus nullus, ut opinor, invenietur, quin tali in casu certus satis de præmio accipiendo sibi jam in antecessum gratuletur.

Qui supersunt morbi, per Ratiocinium solum, quatenus principiis anatomicis atque physiologicis cognitis nobis innititur tantum, non explicabiles, accidentia ista sunt, quæ Irritabilitati partium solidarum nostri corporis & qualitatibus humorum nostrorum physicis, nobis non compertis, ab iisque quas habemus perspectas diversis, originem suam debent A.A. atque adeo

ex

ex hisce tanquam principiis suis specialibus intelliguntur unice.

Ne obſcurus evadam in ſequentibus, de *Irritabilitate* imprimis ut præmittam opus erit pauca quædam, quibus notio vobis ingeneretur termino respondens clara & perſpicua.

In machina quacunque ut exiſtant actu poſſibiles per ſtructuram actiones, in motu oportet conſtitutæ ſint partes: præter fabricam igitur ut adſit motum hunc ingenerans cauſa, ſeu principium aliquod mobile primum, neceſſe eſt omnino. Eſt principium hoc, ut videtur, in plantis calor, aerem elæſticum in fiſtulis illi vehendo deſtinatis contentum expandens, & promovens hac ratione ſuccorum circumlum; eſt in machinis artificialibus non idem in ſingulis; ſubit hujus vicem in molendinis vel ventorum vis, vel aquarum gravitas; adeſt in horologiis
X vel

vel elater vel pondus. Neutrum quidem habent corpora animalia, habent tamen suum proprium, quod quomodo aliter appellandum sit quam Irritabilitas nescio. Aquis submergitur homo sanissimus, hæret submersus per horam, vel & sæpe diutius, protrahitur tandem, vitæ superstitis nulla signa edit, ubi pro derelicto habetur, funus est certissimum; id ne contingat, instituuntur frictiones, adhibentur balnea calida, immittitur Intestinis aer, percutiuntur plantæ pedum, vel & omissis his omnibus, infunditur tantum naribus Spiritus volatilis alcalinus acerrimus, redit motus, redit vita. Syncope corripitur alius, motu sensuque omni destitutus mortui instar jacet, perfunditur corpus aqua frigidissima, seta porcina intruditur naribus, aut provocatur per instrumentum vomitus, excitatur æger, restituitur cum mo-

motu sensus. Qualisnam erat in homine utroque status? idem certe qui est in horologio, a causa externa quiescente pendulo; erant quippe solida adhuc bona, vi morbi non fracta, fluida nondum coagulata aut corrupta; deficiebat ergo nil nisi motus, redditur hic, dum irritantur variis modis partes nervosæ & Cor ipsum, hujus contractiones rursus provocantur, humorumque circulus restituitur in integrum. Illustrant id & evincunt adhuc magis experimenta in animalibus instituta; apertis ipsis vivis, illinatur acerrimi olei vitrioli guttula tunicis externis Intestinorum, contrahuntur hæc subito violentissime; enecatis mox post mortem, per tubulum vel Ductui thoracico aut Venæ cavæ immissum, aere repleatur ac distendatur Cordis quiescentis ventriculus dexter, restituitur statim motus ejusdem & provo-

catur de novo per aliquot horas; quid quod in ipsis hominibus violenta morte extinctis, motus Intestinorum peristalticus satis diu superstes visus fuerit, quo ipso cavere voluit Creator, ne ex levi quacunque causa nobis statim moriendum esset; mittunt quippe Intestina motus peristaltici ope Chylum vel Lympham ad Venas subclavas, harum vero Sanguis per motum admixtæ Lymphæ simul in motum constitutus, & Cor dextrum ingressus, illud irritat; adest ergo in homine causa naturalis, qua redintegretur motus, ut in animi deliquio, a causa qualicunque non gravi imminutus, si non plane deperditus interdum.

Continent Exempla quid per Irritabilitatem intellectum velim; quomodo corpori insit, & ex structura partium minimarum sequatur, fateor, ignoro; sedem ejus esse in Nervis & partibus mem-

membranaceis, appellatis nervosis, tendinosisque, novi; liquidum tenuissimum, mobilissimum, a Sanguine nostro in Cerebro secretum, per Nervos ad partes corporis omnes distributum, sub Spirituum animalium nomine veniens, per irritationem partium dictarum, momento citius, simul in motum deduci, nec vigere multum absque hujus influxu motum, qui a muscularium fibrarum contractione fit, experimenta in animalibus instituta, vulnera hominibus inflicta, ligatis, abscissis Nervis ad partem aliquam tendentibus, & quæ sunt plura alia evidenter docent. Neque tamen Spiritus principium mobile primum ipsum, ut videri posset, constituunt, non movet quippe in casibus memoratis feta porcina aut vitrioli oleum, ipsos Spiritus, sed vellicantur tantummodo membranæ, facit dein horum Irritabi-

litas, ut Spiritus in partes ablegantur, horumque influxu musculares motus insignes illi producantur. Confirmant ni fallor sententiam hanc Anatomicorum observationes, quibus videre contigit, quod ranis musculo quodam una cum nervis exciso, per scalpellum nervis hisce irritatis, musculus nihilo minus evidenter satis sese contrahat. Taceo, omnibus quod notum est, corda intestinaque animalibus imperfectioribus, Ranis, Lacertis, Piscibus variis evulsa, movere sese adhuc pergere, quamdiu calida sunt, conservari quinimo posse satis diu in partibus hisce frigescentibus facultatem illam movendi, blando ex aqua calida fotu. Quidni & aliquid probare poterit Operatio chirurgica illa qua cataracta deprimitur? institui profecto hæc operatio nequit, quin acus perforet ipsam Retinam, totam fere ex nervosis fibril-

brillis constructam tunicam; verum nullus hinc oritur dolor, nulla irritatio, dolor tamen acerbissimus cum statim percipiatur, si acus inter perforandum lædat forte ciliarem nervulum quendam; an enim ratio alia hic subest, quam quod Retinæ Nervi molliissimi, & involucro duriori orbati sint, contra vero Nervi ciliares involucrum suum, solum fortasse irritabile, nequaquam deposuerint? nascitur certe suspicio hæcce, si non contendamus mox memorata contingere ideo potius, quod Nervi Retinæ ad sensum, ciliares vero ad motum destinati reperiantur.

Verum e diverticulo in viam. Principium hoc mobile concipiamus ope Nervorum liquidi agere in nostrum corpus ita, ut motus concilietur partibus ubique æquabilis, nec non inter contractionem seu systolen vasorum

& vim ea distendentem liquidorum, iusta fervetur proportio illa, qua excretiones secretionisque debito modo obtinentur, erit, cæteris iisdem, perfecta sanitas.

Turbetur ista proportio, nec subsistat amplius motus ille solidorum æquabilis, sed adfit in una vel altera parte vasculorum contractio major debita; Sanguis a Corde veniens non propelletur amplius ad omnes sine discrimine partes uno vigore placidoque motu, sed ruet majori copia & impetu ad loca, ubi tensio & resistentia minor; orientur hinc dolores, humorum congestiones, & non raro ex vasis effusiones; turbatæ etiam hinc erunt excretiones ac secretiones & quæ sunt functiones partium, quæ afficiuntur, plures; status ergo erit morbosus, pro circumstantiarum ratione magis vel minus gravis.

Mu-

Mutationes istas principio huic mobili nostro quidquid inducit, acce fit, vel frigidum, vel vellicans, id omne stimulus voco, & spasmos appello contractiones solidorum non naturales, morbosas, a stimulo productas. Notetis interim velim, stimuli vice fungi etiam posse animi passiones; productosque his ipsis motus in solidis irregulares docere nos modum, ad quem perturbationes animi morbos inferunt corpori, causa non præexistente vel concurrente corporea, aut materiali.

Quemadmodum motus in corpore nostro naturales, qui præsumt functionibus partium rite perficiendis, ad certam quandam absolvuntur normam, ita & legibus suis certis adstricti deprehenduntur motus illi perversi, functionum depravatarum, & molestiarum multarum causæ sæpenumero immediate

diatæ. Tendunt interim hi ut plurimum ad amovendum id quod causa ipsorum existit, sanitatique est infestum stimulan, sic nempe ut media sint naturalia, quæ corpus ægrotans ipsum suppetat, in propriam conservationem. Novit hoc *Hippocrates*, naturæ ideo magnam sanandi vim tribuens. Novit id *Helmontius*, præfecitque his motibus suos Archæos, unicum nempe universalem & Præsidem, particulares plures atque Rectores totidem viscerum. Novit celebris *Stablius*, finxitque ideo principium quoddam sensatione & cognitione præditum, quod nocentes intro causas velut ex longinquo prævidens, motu quasi excandescentiæ adversus illas se armet.

Interea, quod dolendum est A. A. leges illas perversorum motuum, a priori ratiocinando, determinare non valemus, & definire eas licet tantum
per

per observationes institutas accuratas. Constat ergo vel ob hanc solam rationem observationum usus & necessitas. Profecto ! nesciremus absque his, quod dentur vasorum Spasmi propellentes fluida a corporis peripheria ad interiora: quod dentur rursus alii, fluida eadem ab interioribus sive a centro moventes versus exteriora: quod dentur porro motus spasmodici & universales & particulares: Illi, si superficiem corporis primo stringunt, humoresque versus vasa magna ac Cor repellunt, humores repulso dein vigore naturæ versus corticem iterum magno cum impetu & celeritate magna movent, Febris ideam sistant: Hi, ut plurimum dolores pariant, certis nerveis partibus insideant, & pro harum diversitate varia fortiantur nomina: existant iidem non semper morbofi, sed recenferi inter eos mereantur quoque mo-

tus illi naturales, salutaresque, definiti tenoris omnes, qui temporibus certis in nobis producuntur, quoties quid vel eliminandum vel removendum est, quod in corpore nostro naturaliter genitum quidem fuit, temporis tractu autem ipsi futurum aut incommodum, aut infensum; motus volo determinatos illos, quibus oscitatio & sternutatio fit, quibus alvus onere suo liberatur, urina exinanitur, feminæ sanguine suo per menses, viri per hæmorrhoides exsolvuntur, foetus quin etiam in lucem editur. Nesciremus denique quod morbi prout differunt, diversi quoque sint qui eos vel efficiunt immediate, vel comitantur Spasmi; sicque exempli causa, sanguinis profusiones per nares, ex Ventriculo, ex Pulmonibus, frigore pedum & manuum, contractione habitus externi, interna vero anxietate & pulsus duritie, fere
nun-

nunquam non eam ob rationem st-
pentur, monstrantibus adfectibus aliis
alia. Ignoraremus præter hæc, motus
vitiosos spasticos vehementiores pro-
pagari sæpe mirifice per universam ner-
vorum ac membranarum compagem,
& hinc variam ostendere faciem, prout
vel nervos octavi paris atque interco-
stales, aut alios adficiunt; quid? quod
spasmi ejus sint indolis, ut quam par-
tem semel occuparunt, ei talem indu-
cant habitum, ut postea levi de cau-
sa repetant; partibus quoque ad quas
cum impetu & copia ingenti Sangui-
nem & fluida reliqua pellunt, maxi-
mam inferant debilitatem, & ad varia
fuscipienda mala disponant. Ut plu-
ra recenseam circa hanc materiem a
Viris in arte celeberrimis annotata non
opus est. Satis erit dixisse adhuc,
quod ex Spasmodum doctrina lumi-
nis multum etiam adfundatur legibus

illis fatis constantibus, secundum quas morbi connecti inter se, succedere sibi mutuo, & denique dependere a se invicem deprehenduntur. Hæmorrhagiæ narium qui fuerunt adæueti in puerili ætate, dum accedit juvenus, proni sunt ad Pectoris morbos, Hæmoptoën, Asthma, Phthysin, in ætate provectiori affectus sæpissime incurrunt arthriticos, ischiadicos, nephriticos & colicos. Malum hypochondriacum comitantur non raro hæmorrhoidalia pathemata, vel ut symptomata vel ut causæ; hæc qui experti fuerunt, obnoxii sunt Pectoris affectibus variis, anxietatibus circa præcordia, Intestinorum torminibus. Consentiant inter se affectus podagrici, nephritici & hæmorrhoidales, ac convertuntur in se invicem. Hæc omnia ægre intelliguntur ex corporis structura usuque partium solis. Continetur
in

in his ratio cur mutationes istiusmodi certæ in corpore existere queant, ut existant actu constanter tales, & quod idcirco ad regulas revocari possint, faciunt leges secundum quas agere in motibus suis morbofis consuevit principium mobile. Habeant se aliter leges illæ, mutationes in corpore nostro dum ægrotat obviæ, non erunt amplius eædem.

Progredior ad qualitates fluidorum nostrorum phyficas, sub quibus comprehendo non solum qualitates jam morbofas ipsas, sed & indolem illam humorum sanorum in singulis singulari, vi cujus a causis diversis alterari possunt diversimode. In Scorbuto maculæ deturpant corpus lividæ, tument ac sanguinem fundunt gingivæ, & nullus fere est morbus, quem non simul let malum illud. Venerea lues exostofes producit, dolores intolerabiles noc-

turnos, exulcerare facit palatum ac narium cava, & quæ sunt ejus symptomata plura. Est morbus Polonis endemius, Plica vocatus, quod concrecant conglutinenturque in cirros inexplicabiles capilli capitis instar caudæ equinæ, feruntur hi cirri cum sanitatis emolumento, si abscinduntur, impetunt corpus morbi graves, dolores capitis atroces, insultus epileptici, Mania, Cæcitas, Arthritis, Ulcera foeda. Contagiosi plus minus sunt morbi fere omnes ex corruptis humoribus lymphaticis in corpore nostro nati, non ita per contagium se propagant morbi massam humorum universam obsidentes alii. Communia multa quidem habent Febres petechiales, pestilentiales, Variolæ, Morbilli, ast quot non sunt symptomata etiam singulis propria? Unde hæc diversitates, morborum quis consideret externam faciem,

ciem, consideret periculum quod minantur, vel exitus quos fortiri solent? ex specifica indole prava humoribus nostris inducta; hanc in affectibus hujusmodi quibuscunque quis definiet, ita ut clare a priori constet, quomodo morbum hujus vel illius speciei, non alium, producat? Mortalium nemo. Opus itaque est iterum observatore sedulo, a posteriori qui determinet in singulis quæ sunt singularia. Id quod eo magis requiritur si quando stimulus continet materies morbofa, quo fit ut concitentur non tantum in solidis motus, pro diversitate & materie ipsius, & cui inhæret humoris corporisque partis singularis, diversi, sed & ipsis illis motibus variis, mutationes sæpenumero variæ generentur in materia ipsa rursus, quibus vel pejor vel melior redditur morbi status.

Pendent hinc memorabilia multa in

morbis chronicis obvia. Nituntur & hoc fundamento, quæ de acutorum symptomatibus, præfagiis, coctionibus & crisibus memoriæ prodiderunt veteres, confirmaverunt recentiores, observant adhuc quotidie Medici solertes. Natum fit in corpore ex causa quacunque vitium, stimulo præditum tali ut motus producat spasmodicos febriles, cum impetu statim movebuntur humores, turbatæ erunt secretiones & excretiones omnes; gignentur forte hic vel illic Spasmi particulares, distributionem liquidorum in orbem euntium æquabilem impediētes, pellentes ea ad partes minus resistentes ac fortasse nobiles, & præsto erunt mala symptomata; mutabitur præterea his motibus ipse Sanguis & materies nociva; si nunc subigi hæc nihilominus a viribus vitæ nequeat, perdurabit Febris, qua nimis diu pro-
trac-

tracta, vitia pessima contrahent humores, vel enim nimis solventur, & acres fient, aut spiffescent nimis, hærebuntque in vasculis minimis Pulmonum, Cerebri, aut partium aliarum, inflammationes inducent, & tandem mortem; quod si contra talis fuerit indolis materies, ut attemperari ad excretionem se patiatur, conquiescent certo exacto tempore cum Febre Spasmi; sopitorum horum indicium exhibebunt pulsus mollities, sudor per totum corpus æqualis, urina turbida, sputa prodeuntia, alvus suum præstans officium; materiæ per loca convenientia evacuandæ signa præbeant certi quidam in pulsationibus Arteriarum rhythmus, & quæ sunt alia pro ratione morbi specialis diversa.

Repeto quod jam semel dixi, a priori hæc omnia ratiocinando definire quis posset? Faciunt morbum, determinant

ejus decursum & exitum vel in mortem vel in salutem indoles singularis ac specifica materiæ vitiosæ, solidorum ex irritamento natæ contractiones, massa Sanguinis quæ per has mutatur tota, concursus tot causarum quis expediet? imprimis cum tantas alant diversitates aucti præsertim effectus morboſi, ſic ut in uno quod eſt ſalutare noxium ſæpius deprehendatur in altero. Infaniam, Surditatem diuturniorem, Paralyſin linguæ, tanquam mala ſymptomata in morbis quibuſcunque quis non reformidaret, niſi expertus noverit, ſuccedere eadem non raro criſium inſtar morbis petechialibus, & curatione vix indigere, per tempus ſponte ſanabilia? Diarrhæa quam diverſa non indicat, Febris ſi accidat petechialibus, pleuriticis, varioloſis? quam diverſa ruruſ eadem non præſagit in morbo ſpeciei ejuſdem,

v. gr.

v. gr. in Variolis, pro temporis & circumstantiarum comitantium, nec non dispositionis ægroti varietate? perspectas enim quis habeat causas possibiles omnes, Diarrhæam, qua talem, efficientes, cognoscere tamen vix, si unquam, poterit, quidnam significet, quatenus tanquam accidens in casibus variis ad morbos dictos refertur. Constare hæc & similia debent per observationes sedulas & exactas.

Hæc vero ita instituuntur A. A. advertit Medicus ad ægrotantis ætatem, sexum, temperiem, constitutionem magis vel minus sensibilem, vivendi genus, excretiones sanguineas vel alias consuetas, morbos antegressos, vires; examinat dein morbi quo conflictatur ortum primum, occasionem, causam; in hujus decursu notat symptomatum remissiones, si adsint, & intermissiones, læsiones conspicuas in

functionibus quibuscunque, excretiones primariæ quomodo se habeant tempore morbi quocunque, quinam harum & symptomatum sit ordo ac successio, ubi vel solvitur vel in exitum tendit malum; non negligit quoque attendere medicamentorum exhibitum successus, & quænam ea insequutæ fuerunt mutationes; in mortuorum cadaveribus tandem, quæ oculis conspiciunda sese offerunt, studiose examinat & adnotat.

Casus tales plures, vel a se ipso collecti, aut ab aliis consignati ubi fuerint, comparat eosdem inter se; morborum causas multum sæpe inter se dissidentes, per rationem non attingendas, sedemque affectam detegit; symptomata tam communia quam individua & propria colligit; vim qualem habeant in præsagiendo, sub circumstantiis & conditionibus variis, in-

ve-

venit; medendi ratio quænam cum fructu instituatür animadvertit; sicque abstrahendo a casibus specialibus quæ ipsis insunt generalia, nota sibi reddit, quæ vera sunt in morbo ejusdem speciei omni.

Neque acquiescit in his solers Medicus. Cognita enim ipsi quæ sunt de structura corporis & partium usu, jungit iis, quæ per observationes experiundo sunt reperta; præbent utraque principia pro ratiocinio novo: deducit hinc causarum naturam & modum agendi; symptomata certa talia quomodo morbo insint, & cur certa quædam prænuncient, explicat; methodum denique medendi tam morbo ipsi quam accidentibus emendat; novam sæpe invenit; præservandi modum docet.

Quandoquidem & plurimum sæpe interest, morbos facie externa interdum

dum eosdem pene, causis tamen, periculo & medicandi ratione quammaxime discrepantes, recte distinguere novisse, ita quoque huic fini inferre observationes facit, dum affectus inter se similes conferendo, characteres sibi comparat singulis proprios. Dolorem nephriticum sic distinguit a dolore rheumatico; hunc a moliminibus hæmorrhoidalibus; Hydropem pectoris a polypo Cordis & ab Asthmate; morbos idiopathicos a sympathicis.

Causæ etiam haud parum inter se differentes, siquidem morbum sæpe eundem inducere valent, signa quæ his dignoscendis sufficiunt, pariter ex observationibus colligit; sint enim causæ illae vel per sectionem cadaveris primum detectae, vel aliunde notae, dum animadvertit curationem, quam indicant diversae, diversam, non potest non quin attentio dirigatur ad circum-

cumstantias, quas singulae sibi junctas habere solent, differentes, profuturas ipsi in casu recurrente simili. Accedit quod causæ si semel fuerint compertae, ex natura earum, rationis tam mechanici quam experientiae superstructi ope, symptomata & accidentia singulas necessario comitantia vel antegressa, adeoque pro signis totidem inservitura, colligere atque deducere possit, quae comparando deinceps cum casibus datis, experientiae an sint consentanea, examinat. Taceo quod ratiocinando quoque determinare queat propius signa morbi alicujus, quae dicuntur pathognomica, & discernere haec ab iis quae non sunt nisi communia, vel & non constantia; id quod vel evidenter constat ex solo Ventriculi Cancro, qui dum superius occupat orificium, vel fundum, aut pyloro inhaeret, di-

versis necessario stipatur quidem molestiis, ob diversos quos adficit Nervorum plexus, & partes vicinas varias, manent tamen Cancri, qua talis, symptomata eadem, est ad haec sola attentus qui reliqua ex sedis diversitate orta mutabilia intelligit.

Quod attinet medicamentorum vires filuisse nefas ducerem, quod, prouti harum bene multas acceptas referre debemus experientiae solae, ope hujus etiam intra limites redigantur eadem, vel extendantur interdum, conditionesque determinantur exacte sub quibus conveniant, sub quibus noceant. Peruvianus cortex asserti veritatem manifeste loquitur: reformidarunt vim hujus antifebrilem distinctione facta nulla multi olim, verentes ne Ictericum induceret, vel Hydropem, aut mala alia; fugat nunc Ictericum eundem, sanatque Hydropem cortex idem,

li-

licet non promiscue, ideoque nec adhuc omnibus sine discrimine exhibendus; unde autem dissensus ille? lis fuit, usque dum observationes exstarent sat multæ, fideles & accuratæ, quibus componeretur, rectusque pateret ac securus hujus medicaminis usus.

Ratio experientiæ innixa, quæ hæc circa definit, non parvi quoque sunt in plerisque momenti A. A. experientia tamen ipsa iterum probanda prius, antequam pro exploratis habeantur; poscunt saltem id prudentiæ leges. Testantur id vesicantia ex Cantharidibus in Febribus acutis ad provocandam crisin applicata; demonstrant idem illud Purgantia medicamina exhibita in Febre Variolis superveniente secundaria, commendavit horum usum & ratio & successus frequens, deterruerunt ab eo ignaros eventus

aliquot non prosperi, limites posuit, conditiones determinavit cum experientia ratio eadem, & utimur nunc iis nonnisi insigni cum fructu.

Multa sunt præter hæc ex observatis tanquam datis cognitis, quæ ratio-
cinando elici queunt in praxi utilissi-
ma. „ Calculosas Bilis concretiones,
„ affectionesque in suis organis, tym-
„ paniticas esse vidit aliquoties *Bagli-*
„ *vius*. „ Vidi semel Ego. „ Quibus
„ tormina & circa umbilicum dolores
„ fortes sunt, remediis non cedentes,
„ in Hydropem ficcum definere, ad-
„ notavit *Hippocrates*; „ exemplo con-
firmavit idem *Baglivius*. Quodsi jam
meminerim dolores umbilicum circa
pertinaces nasci non raro ex humore
aliquo acri & rodente, non quidem
in Intestinorum cavitate, sed eorum
in tunicis residente, fibrasque ad con-
tractiones spasmodicas proritante; co-
gi-

gitaverim pariter distendendo partes nervosas valde sensibiles sicque irritando, produci a calculis felleis spasmos non minus terribiles; inducere hos debilitatem Intestinis vix emendabilem; non inepte credo a me concludetur, causam adfectionum tympaniticarum in adfectu utroque esse eandem, Spasmos puta, & hinc natam debilitatem; consequi imo posse tympanitica mala morbos plures diversos, infringant modo robur fibrarum intestinalium. En observationem unam illustratam per alteram, causam symptomatis detectam, & commune quid redditum affectibus pluribus, quod observatum non erat nisi in specialibus binis.

Plura inquam istiusmodi tanquam corollaria ex observationibus ratiocinando deduci possunt, ad diagnosis, prognosin, & curam morborum egregie facientia; semel modo dixisse

E e

suf-

sufficiat, quod experientiæ nunquam non debeant subjici, & per hanc confirmari, priusquam veritatibus annumerentur indubiis, ac praxi dent regulas inviolabiles.

Constitit vobis luculenter, ni fallor A. A. quod & quomodo omne id quod ad certitudinem artis deficiebat omnimodam, supplere liceat per observationes; dubitare ergo possetis modo, an numerus earundem nobis jam proftet sufficiens? ad quæstionem respondere coactus, adfero quidem, quod observationes sint sat numerosæ, simul tamen diffiteri nequeo plures earum exstare mutilas adeo & mancas, ut solidum ex iis iudicium ferri possit fere nullum. Ratio in apri-
co est; accommodant nimirum ad suas, quas fovent particulares hypotheses, multi morborum quas conscribunt historias, prodeunt ideo hæ in-
com-

completæ , orbatæ circumstantiis interdum maxime necessariis ; accedit quod circumstantiæ eædem sint sæpe adeo numerosæ , in ægrotis fere singulis diversæ , ut negligantur sæpenumero plures , quæ ad rem non facere videntur , quum tamen adpareat postea , omitti eas debuisse nullo modo ; idque imprimis contingit , si quando a priori divinari saltem non queat earum utilitas , aut prævideri quomodo ad morbum se habeant. Exemplum nobis suppeditant manifestissimum observationes circa pulsus criticos novissime a perspicacissimo *Solano* Medico *Hispano* consignatæ , & a doctissimo *Nihell* Medico *Anglo* nobiscum communicatæ. Taceo malum maximum aliud , scilicet , quod contineant observationes quamplurima litteris exprimenda ægre , & vix intelligenda nisi quis ea intueatur præsens ; ægrotantium habitus,

tus, dolorum varias species, excretion-
 nes quoad formam, contenta, colo-
 rem, quis quæso verbis distincte satis
 describet?

Sunt hæc in arte incommoda A. H.
 quæ progressui illius maximopere ob-
 stant; licet tamen iis mederi methodo
 hac facili & tuta: evolvat Medicus
 quoscunque qui casus memorabiles hi-
 storiasque morborum cum judicio con-
 signaverunt Auctores; redigat in tabu-
 las, quæ de affectu quolibet reperit no-
 tata; digerat hæc ita ut locis suis com-
 pareant singulis, ad causas quæ perti-
 nent, ad diversas has quæ comitantur
 accidentia, morbo quæ circa princi-
 pium, statum, finem, nec non circa
 tempora intermedia adsunt sympto-
 mata, ex his quæ fiunt prædictiones,
 ad curationis methodum tandem quæ
 referuntur, & spectant ad selectum
 medicamentorum, horumque vires spe-

speciales & conditionales; fiet sic ut obtutu uno fistantur ipsi, quæ insunt morbis tam generalia, quam specialia; quibus attenta mente perlustrandis dum incumbit, si ratiocinari noverit deteget, certus sum, nondum cognita plura; hæc pariter locis suis inferat; quæcunque tandem sunt omnia familiaria sibi reddat, & habebit quæ attentionem in casu quocunque obvio dirigant; si quæ fallacia deprehenderit inter observata, quod forte deprompta sint non ex integris morborum historiis, sed ex earum fragmentis tantum, ea conferat cum iis, quæ in ægris ipse animadvertit; hæc repetat pluries, & nullus dubito quin habita ratione circumstantiarum omnium & singularum accurata, ex multiplici observatione ad propositiones reducat legitime determinatas tandem, fallentes nunquam, quas vagas possidemus, hucusque usui

non ut oportet accommodatas. Agenda hæc incumbunt omni Medico qui artis culturæ rationali, cum successus spe indubia vacare cupit; molestias creat, fateor, prolixitas operis, quod si vero strenue rem peregerit, non perfunctorie, laboris præmium reportabit certitudinem auream.

Superfedere quidem possent huic operæ Posteris, si liberalitate regia, vel summi Imperantis alterius munificentia viri constituerentur plures, omnium famigeratissimi & in exercitio artis peritissimi, qui viribus junctis, tempore brevi, non proprium solummodo sed & aliorum in commodum, perficerent id cui vix sufficit unus vel alter solus; ast, quod acerbè dolemus, optandum hoc magis est quam sperandum.

Superfunt commemoranda adhuc A. O. O. H. tam cognitionem morbo-

borum, quam curam eorundem concernentia quædam, pauca licet, ob usum quem habent insignem, tamen non prætereunda.

Primum est, quod præter differentias, quæ obtinent inter morbos, alias, occurrat & notabilis hæcce, ut fervent nonnulli typum aliquem regularem, decursum habeant breviorum, & ideo observabiles ac nominibus insigniti sint; existant irregulares alii, modo his modo illis tantum symptomatibus sese prodentes, inconstantes, per observationes itaque non facile ad regulas revocandi. Præter morbos acutos omnes, sunt ex chronicis quoque Podagra, Hydrops, Phtyfis, Malum hypochondriacum ac hysterium, qui typo gaudent evidenti & decursu nonnisi certa ratione variabili; descripsit ideoque affectus hosce atque illustravit egregie, memoriæ

prodidit fere nihil de aliis, Medicus inter Anglos præstantissimus *Sydenhamius*, propria tantum experientia edoctus, vix usus aliena.

Alterum est, quod destituta sit Medicina medicamentis pluribus, & specificis per eminentiam sic dictis, & talibus quæ exserendo certos in corpore nostro effectus, morbos quidem non sanant directe, ad curationem autem contribuunt mediate, dum Indicationibus Medici singularibus satisfaciunt. Carent Variolæ, Morbilli, epidemica mala reliqua fere omnia; caret Hydrophobia specifico, miasmatis indoli noxiæ directe opposito; carentur remediis quoque specificè corrigentibus naturam pravam humorum, qui arthriticos creant dolores, Plicam polonicam, Scabiem ac Leporam faciunt: Et postulet morbus, ut restituantur in integrum evacuationes

nes consuetæ suppressæ, Narium stillicidia, Purgationes menstruæ, Hæmorrhoides, præstare sane id vix possumus, non prostant saltem medicamina operandi ratione immediata tale quid efficientia, æque certe ac cient urinam sanguineam Cantharides, & alvum suo onere liberant, quæ purgantium ac emeticorum nomine veniunt: in motu solidorum anomalias multarum specierum opio, cortice peruviano & succis ferulaceis foetidis corrigimus, sed Spasmos febriles acutorum compescere vel solari, non sublato simul stimulo, quod possit nihil adhuc inventum est; deteget forte multa tempus ut detegit quotidie nova; verum quid interim? En artificium, quod incomparabilem certe in praxi habet usum.

Morbos profligari diversos, remedio sæpe eodem, res est adeo nota,

Gg

quam

quam quae est notissima; ratio quae-
nam? quod curent medicamina multa
morborum species, dum curant ge-
nus: contineantur ergo sub genere eo-
dem species complures, medela erit
hisce eadem, nisi adsint fortasse, ut
fieri potest, determinationes specifi-
cae vel singulares aliae, contrariae.
quid igitur? Sanandae Medico offe-
rantur adfectiones morbosae, diffi-
cultatis id habentes, quod vel parum
de illis per observationes hactenus con-
stet, vel quod deficient remedia vi-
tiis specialibus, quatenus talia sunt,
emendandis accommodata; videbit,
qualenam sit genus proximum, ad
quod commode referri queant; hoc
si detexerit, examinabit num adsint,
quæ curæ generali obstant, si non,
adhibebit eandem, & curabit adfec-
tiones ratione alia nulla sanabiles.

Si vero unquam, certe hisce in ca-
si-

fibus, iudicio opus est atque ingenio, est nempe sola similitudo in speciebus obvia, quæ facit ut redigantur in genera, verum mehercle! similitudinem talem intueri unicuique non datur; etenim non semper in oculos incurrit, sed est adeo abscondita sæpe, ut lynceis oculis ad eam pervidendam opus sit; est præterea similitudo varia in speciebus iisdem, utque variant similitudines sic variant genera; possunt quippe similes inter se esse morbi ratione causæ, ratione sedis, ratione symptomatum phænomenorumque reliquorum simul comparentium; verum enim vero conducit ad curationem non omnis similitudo, sed convenit modo hæc modo illa; ad eandem bene dijudicandam autem quantum requiratur, norunt optime ii, qui in ipso operis exercitio præclare versantur. Ast juvat hæc paucis il-

lustrare exemplis. Argentum vivum, quod tanquam venenum abhorruerunt Medici *Græci*, ab *Arabibus* primum inter medicamenta relatum, adhibetur ab iisdem ad sanandas Scabies, Herpetes, Impetigines, Pforas, adfectionesque foedas cutis alias plures; postea circa finem seculi decimi quinti per Europam diffeminatur morbus novus, antea plane ignotus, sub nomine Luis veneræ hodie veniens; aggre-
 diuntur hunc Medici absque successu per usitata ipsis remedia universalis, evacuantia, digerentia, revel-
 lentia, balnea; observant mox acutiores quidam, habere Luem vene-
 ream inter symptomata sua reliqua, id imprimis quoque, ut cutem deturpet
 pustulis, & ulcerationes ipsi inducat
 rebelles; eatenus igitur similes inter
 se esse & referri posse ad unum ge-
 nus, morbum ignotum & morbos
 chro-

chronicos cutaneos illos, quibus secundum *Arabum* methodum per Argentum vivum medebantur feliciter, statim concludunt; tentatur eam ob rationem curatio etiam similis per Hydrargyrum in Lue venerea; promovent eam inter alios inprimis *Johannes Berengarius & Johannes de Vigo*; reperitur utilis quoque a Medicis posteriorum temporum, emendataque ab iisdem adhuc hodie inter nos in usu est. Fiunt hæc licet ignoretur Mercurii operandi ratio; hæc postea invenitur maxima ex parte mechanica, sic ut gravitate specifica insigni præditus sanguinem attenuet, resolvat, obstructions referet; hinc mirum quantum amplificatur illius usus; sanat quippe nunc contumaces quoque glandularum multarum tumores, cæcitatem ab obstructione arteriosorum vasculorum circa Retinam & Nervum opticum

Hh

prog-

prognatam, morbosque alios quamplurimos, præcedentibus in eo similes rursus, quod pro causa agnoscant obstructionem similem vasorum minimorum, & præcipue lymphaticorum. En medicamentum ex Mercurio factum polychrestum per solam analogiam. Sed profero exempla plura. Ad duplex morborum genus possunt referri Variolæ; ad morbos cutaneos quatenus cutem exulcerant; ad morbos inflammatorios, quatenus febre acuta inflammatoria stipatæ incedunt: ratione similitudinis prioris, multi in iisdem quoque usus credita fuerunt mercurialia; ratione similitudinis alterius, non dubitavit curationem summe antiphlogisticam iis adhibere magnus *Boerhavius*: modum medicandi utrumque comprobavit experientia. Sisti gangrænam auxiliis chirurgicis aliis nullis compescendam cortice peruviano

no assumpto, invenit primum casu ante aliquot annos Chirurgus *Anglus*; quoniam nescitur ratio, dubitatur diu quibusnam morbis aliis pluribus accommodari possit usus ejus; student Medici solertes ut reperiant similitudinem; & en eam nuperrime inventam! scilicet, inhibet cortex peruvianus non solum Gangrænæ progressum, verum, si pars mortua a vivo abscedere debet, facit etiam bonum generari pus; ut norunt nunc Chirurgi omnes consolidari facile ulcera alia etiam, puris quod largiuntur conditio modo bona sit, consolidari nequaquam ea, ex quibus ichor tantum prodit vel sanies; ita deprehenditur statim commune aliquid, quod habent inter se Gangræna indomabilis & Ulcera cacoetha; ad hæc ergo sananda, corticem dictum similiter adhibent, respondetque successus, dum tempore brevi

pus adparet laudabile, remediis aliis vix obtinendum, mundaque reddita vulnera cicatrice clauduntur. Nituntur fundamento eodem, quæ de usu ejusdem corticis insigni, in vulneribus post amputationes artuum relictis, & a sclopetorum, tormentorumque bellicorum globis, omnia mire contundentibus ac dilacerantibus, inductis, Sanguinem ac faniem putrem fundentibus, Febre etiam putrida non raro stipatis, atque hinc valde periculosis, cum orbe litterato communicavit experientissimus *Ranby*; quid? quod etiam *Cl. a Swieten*, ob eandem rationem, celebris nostri corticis effectus valde salubres in ipso exulcerato Cancro, horrendo illo malo, expertus fuerit. Sed nec hic Analogia terminatur. Etenim grassantur interdum Variolæ admodum malignæ ac peremtrices; mortis instantis signum certissimum

mum in hisce præbent maculæ pustulis interspersæ purpureæ; purpureus hic macularum color, producitur a dissolutione putrida humorum nimia, & hinc orta Gangræna; non potest igitur non, quin nascatur intelligenti statim suspicio, exhiberi quoque posse hoc in morbo peruvianum corticem, & præcaveri illius virtute periculum quod vitæ ægrotantium imminet maximum; datur proin etiam, & mehercle! fervantur miseri, qui sine ope hac libitinam haud effugissent. Tot itaque diversorum morborum auxilium positum est in medicamento uno eodemque, quam felicitatem tamen solæ debemus similitudini. Et certe, scrutentur hanc ulterius Medici, nec poenitebit laborum, imprimis si contentur detegere quidnam sit illud commune in adfectionibus si febriles motus ipsis adnumerentur, adeo mul-

tis diversis, quod unus Cortex corrigit; hoc quippe invento clare patet, quod possimus remedium idem ad profliganda mala adhuc multa alia adhibere, plane ut utimur aromaticis in genere sic dictis ad morbos infinitos, inter se invicem licet valde differentes, ideo solummodo, quod sciamus stimulando illa agere, stimulumque morbos illos omnes poscere.

Verum non longius prosequar argumentum hoc, indicabo potius artificium adhuc aliud, quod etiam si curationi sæpe non directe inservit, multi tamen usus est in casibus omnibus illis, ubi dubius animi est Medicus, qualemnam causam singularem ex pluribus ad ingenerandum unum eundemque morbum possibilibus, in casu quodam dato speciali accusare, tollendamque sibi sumere debeat; occurrere enim affectus tales, supra

pra jam fatis superque a me ostensum est.

Artificium hoc in capiendis experimentis consistit. Experimenta autem volo, non tumultuaria, uti vulgo ab ignaris Empiricis instituuntur, sed a ratione dictata; non periculosa quoque, qualia in anima vili facere nos aliquando falso incusant, sed secura & tuta, vitæque aut sanitati non inimica. Institui hæc queunt autem, quoties occurrit affectus quidam, qui ex. gr. per quinque causas diversas, aut per rationem aut per experientiam cognitas produci potest; causa singularis in casu obvio per signa comitantia se non prodit quidem, per circumstantias varias interim eo usque pervenire licet, ut ex numero causarum tres saltem extra culpam censeantur; remanentibus enim sic duabus tantummodo dubiis, quidnam impedit quæso, medicamen-

tum aliquod tutum & causæ uni cui-
dam expugnandæ par si proftet, quo
minus porrigatur, judiceturque ex ef-
fectu subsecuto vel bono vel nullo,
an causam ex duabus illis incertis ve-
ram adsequuti fuerimus? Nihil sane hoc
in casu peragit Medicus, in quo non
imitetur & Physicum, dum in causas
veras phænomenorum naturalium in-
quirit, & Practicos celebres, quan-
do in lædentibus & juvantibus mor-
borum signa quærunt. Nec debet
experimenti nomen in Medicorum o-
re odiosum esse ideo, quod in corpo-
re humano fiat, differunt enim maxi-
mopere experimenta medica a physicis,
conveniunt nonnisi nomine & usu.
Clara reddet dicta exemplum unum
vel alterum. Cæcitas, Surditas, A-
phonia, Dysuria, adfectus sunt, quo-
rum unusquisque a causis quampluri-
mis & a se invicem valde diversis ex-
ci-

citari potest; inter causas has vermes in Intestinis latentes exstitisse interdum observatum est; jam vero vocatur Medicus ad ægrotum, affectu quodam ex recensitis laborantem; invenit causam evidentem nullam, cogitat quidem de vermibus, verum nec hi signum aliud præsentia suæ dant; gnarus interim est symptomata anomala plura visa fuisse quandoque & sanata subito, curatione ad solos vermes, nullis licet aliis etiam signis se manifestantes, directæ; experiri ergo vult, an iidem illi in casu dato in causa sint; exhibet proin medicamentum helminthicum innoxium quoddam; videt prodire vermes; prosequitur curam & sanat malum, cujus causam per experimentum detexit. Vocor ante annos aliquot ad virum nobilem querentem de dolore sævissimo, obsidente oculum sinistrum & partes externas vici-

nas; dolor hic excruciabat ægrum, cetera ut videbatur sanum, quotidie per paucas horas duntaxat, remittebat dein, redibatque statis temporibus; Medicus qui aderat alius arthritidem subesse existimans, præscripserat multa inutiliter; subit mihi statim memoriam, dolores partium quarundam periodicos, habere se interdum Februm intermittentium instar, & curari solo cortice peruviano; moneo de hoc Medicum; inquit Febris signum nec in pulsu nec in urina nullum adesse; respondeo absque noxa propinari tamen posse corticem & tentari hac ratione curam, quod si enim effectus non respondeat, id nihilominus emolumentum exinde percepturos nos esse, ut certiores reddamur de causa morbi latente alia; annuit ille tandem; tractamus ægrotum ac si Febre laboraret vera, gratulamurque il-

illi post nychthemeron de sanitate prorsus in integrum restituta.

En nunc A. A. quam firmis innitatur fundamentis *Certitudo medicæ praxeos*; quam probandam suscepi. Adstrui eam posse nulla ratione melius credidi, quam si ostenderem media quibus comparari queat; indicarem quid singula conferant; curiosus essem in eo imprimis, ut clare monstrarem quænam Theoriæ solæ, quænam solis observationibus accepta ferre debeamus; etenim vix ulla in re est major confusio, adeo ut unus dum laudat tantummodo theoreticum Medicum, probe alter duntaxat usu edoctum, necessarium judicet quidem tertius rationis & experientiæ connubium, veritatem hujus tamen in exemplis tantum ostendat, qualisnam vero sit utriusque symbola nequaquam distincte explicet. Vos ipsi jam estote judices, an partes

meas in ea quam profiteor arte recte tuitus fuerim; infinitos saltem esse morbos, quos cum certitudine insigni tractare liceat Medico, nulli ut credo dubitatis amplius; existere forte poterunt quidam, in quibus non æque felices nobis esse datur, verum an ulla pars Physicæ in omnibus certa? an phænomena Naturæ omnia explicabilia dixit Philosophus ullus? Profecto! habent Scientiæ singulæ suos limites, quos arctiores non esse in Medicina quam in arte alia quacunque si quis modo admittat, contentus sum, & incommodis adnumero, quod curam quoque suscipere cogamur aliquando ægrotantium eorum, quorum in morbis clari parum nos pervidere, sponte ipsi confiteremur, *est autem adeo blanda sperandi pro se cuique dulcedo.*

Cæterum & hoc notetis velim A. A.

Me-

Medicinam me certam, non Medicos omnes in artis suæ exercitio certos pronunciaſſe; ſufficit mihi demonſtraſſe, quod tales eſſe queant, cum interim vobiſcum doleam ignorantiam multorum. Non poteſt non, fateor, quin animos veſtros ſolicitos habeat iudicium hocce, avidosque vos reddat ſcire, quanam igitur ex nota dignoſcere bonum Medicum liceat cui capitis curam tuto concedere poſſitis, quandoquidem ſecundum *Plinium periculum in nullo mendacio majus*, & ſi aliæ peccant artes tolerabile ſit, Medicina vero, niſi habeatur perfectæ, plena exiſtat periculi. Annon confidere licet ſecure illis, dicetis quidem, qui in numeroſa praxi & conſenuerunt, & ſuffragia cuncta habuerunt? reſpondeo autem, quod fidere illis queamus non ſemper, inſitque vis minima argumento huic, ubi de medica arte

fermo est, cum valeat hic iterum *Plinianum* illud, *quod in hac sola eveniat, ut cuicunque medicum se professo statim credatur*; quid præterea non possunt ad conciliandam famam amicorum blandæ conspirationes, ab aniculis quæ proficiscuntur laudes? apud Matronas quantum non valet sermonis affabilitas, læta festivitas, obsequiosa in præscribendis remediis, probandisque opinionibus facilitas, visitatio sedula & sollicita? quantopere etiam non præoccupat animos quorundam Medici provectior ætas, vultus morumque gravitas, corporis studiosus cultus, ornatusque modestus? æstimanturne magno quinetiam ex mera opinandi libidine plures, qui opes sat multas possidentes clinicam praxin exercere renuunt, consiliumque ideo non pretio sed precibus tantum largiuntur, cum interim bonitas illius in sola carita-

ta-

tate non raro posita sit? Meliores, ni fallor, characteres ex ipso nostro habito sermone colligere potestis; docui quippe, quibusnam mediis ad certitudinem pervenire detur; caleat ergo hæc aliquis, iisque uti sciat, & merebitur, in quo vobis confidatis. Ut interim *Theoria* apprime necessaria est, ita instructus sit oportet cognitione *Anatomica, Physiologica, Chemica, Physica*, neque ignoret omnino *Mathesin*; ut juvat præterea insigniter *observationum practicarum* notitia, sic sedulum se exhibeat in evolvendis *Medicorum celebriorum scriptis*; ut denique rerum generalium ad casus quammaxime speciales adplicatione multa, nec non *Analogiæ & experimentorum* usu convenienti opus est, sic polleat etiam velim *acumine & ingenio*, ad pervidendas facili negotio similitudines, distinguendasque res varias ac multas

in morbo quocunque obvias, scilicet, ut utatur iisdem tanquam propositionibus totidem ad formanda ratiocinia; peritus quinetiam sit utendi egregio principio *Reductionis* illo, quod a Mathematicis desumptum, prudenter ad suas quoque Scientias transtulerunt Philosophi. Multa sic exigi a bono Medico, in paucis sane reperiunda, non nego quidem A. A. ast malo huic nulla medela; queremini præterea, in characteres datos inquirere non posse vos, Anatomiam, Chemiam, cetera haud edoctos, neque novi huic incommodo mederi, nisi forsan, secundum proverbium quod ars oso rem non habeat præter ignorantem, pro certo habere velitis, carere homines scientia saltem ea quam aspernantur, imprimis cum regulæ hujus adplicationem ad Medicos etiam, haud facile fallere testentur suis exemplis quæ exist-

stiterunt inter veteres, & existunt adhuc hodie inter recentiores integræ sectæ.

Finem sermoni lubens hic imponerem A. H. qui prolixus nimis aures vestras jam latis lassavi, nisi promissis standum, & explicandum mihi superesset adhuc, qui fiat ut curationes optimæ etiam successum fortiantur tamen non semper speratum, & destituat sæpe Medicum medicamentorum licet convenienter datorum effectus, sint quinimo morbi quidam absolute lethales. Rationes hujus rei, quæ obscuræ non sunt, dantur præter alias plures præcipuæ tres. Est una, quod in corpore nostro, contra ac in Horologio machinaque omnia alia, substituere nequeamus partes novas in locum earum, quæ corruptæ sunt nimis, quam ut vitium contractum emendare simpliciter in iisdem læ-

fis liceat : considerate fluida & per-
 pendite simul, esse hominibus singulis
 propriam suam temperiem, propriam
 sanitatem, & existere proin humores
 non penitus eosdem in hominibus
 omnibus, patebitque vobis ratio, cur
 Sanguinis ex homine sano in ægrotum
 transfusio, etiamsi possibilis per se,
 repudianda tamen sit merito, & hinc
 apud Gallos etiam infelicitet tentata
 fuerit: considerate solida, contrahunt
 hæc rigiditatem nimiam per motum
 quem exercent continuum, rigida se-
 mel facta cum flexibilibus aliis commu-
 tare nemo sanus sibi unquam propo-
 net, estque ideo mors senilis prorsus
 inevitabilis; mala ex visceribus totis
 fere obstructis, per abscessus consum-
 tis, ossibus carie exesis nata, inte-
 gris novis suffectis tollere in potesta-
 te nostra non est; in artubus mem-
 brisque aliis res eodem modo se habet,

fu-

sumusque satis felices, si salva vita carere queamus parte affecta, & per ejus extirpationem sanari. Est ratio altera, quod irritabilitas sive sensibilitas partium nervearum (ex qua motus morbosos non solum, sed & Medicamentorum plurimorum in solida agentium operationem explicamus) cum sit varia in hominibus variis, a re eadem, quando in solidorum actione quid mutat, adficiantur sæpe non eodem penitus modo singuli, id est, quod gaudeat unusquisque sua Idiosyncrasia: Opium hoc docet, quod non somnum ac tranquillitatem, sed anxietates, tremores, deliria quibusdam conciliat; docent idem alia plura; vidi sic in homine quodam a Rhabarbaro non solvi alvum, sed adstringi potius cum animi deliquiis; licet itaque remedia profert ad morbos multos selecta atque specifica, non exserent tamen effec-

tum speratum ubique, si in solida agere debent; poterunt quinimo edere interdum prorsus contrarium. Est ratio tertia denique, eaque primaria quidem, quod notitiam in Medicina practica non habeamus aliam, quam quæ dicitur philosophica, impossibilis prorsus fit illa, quæ appellatur mathematica. Scilicet potest Medicus ex notione morbi cognita, & ex viribus medicamentorum cognitis, rationem reddere, quare curam hoc vel illo modo instituat, ostendere nequit qualisnam sit magnitudo effectus, qui in ratione ad causam morbi, ex dosi medicamenti determinata, necessitate vel mechanica vel physica, sequi debet. Etenim caret mensura, qua magnitudinem & causæ morbi, & virium medicamentosarum metiatur. Ponamus igitur offerri Medico ægrotum, cujus malum superat artem, tentabit multa, pro-

proficiet forte nihil, non sua culpa tamen, sed quod ars talia prævidere non permittat: est ratio similis cur in prognosi certi esse nequeamus semper, possimus adfirmare quidem symptoma hoc vel illud malum, infecurum, periculosum esse, raro autem absolute lethale illud pronunciare audeamus; pugnatur quippe naturam inter & morbum periculosa plenum aleæ bellum, qua similitudine eleganti usi sunt veteres; utriusque hostis quis determinabit accurate adeo vires, ut certus uter victoriam reportaturus sit, hariolari queat? Erraret interim quicumque ex difficultate hac contra Medicinam certam argumentari vellet; etenim est illud nisi incommodum artis, quod perfectionem ejus, ut Scientiarum aliarum omnium, limitatam esse novo argumento evincit, prætereaque nihil probat.

Absolvi Auditores quæ dicere constitueram.

Te autem, SERENISSIME PRINCEPS, cum fortunato in amplissimo hoc confessu præsentem conspicio, animus fane præ lætitia gestit. Te, ut locum primum teneres inter eos quibus cura Academiæ nostræ deman- data est, maximo studiorum commo- do constitutum voluit DEUS. Sa- lutandus, compellendus mihi es, & hoc & alio nomine. Per septennium enim valetudinis Tuæ curam cum gesse- rim, acceptissimusque Tibi, quod dicere audeo, semper fuerim, mag- nanimæ Tuæ indolis beneficiis insigni- bus cumulatum me, nuperrime dun- taxat novum hoc oblatum munus ab aula Tua sejunxit. Muneri huic novo gerendo parem, & Spartæ quæ ob- tigit exornandæ quod idoneum me judicaverint ILLUSTRES PRO-
VIN-

VINCIÆ PROCERES, Tua potissimum commendatio rursus, bona Tua de meritis meis existimatio fecit. Tacere quinetiam nequeo, quod vel sub ipso discessu, Archiatri titulum mihi benignissime conservando, testatum facere volueris, industriam, fidemque meam esse Tibi probatissimam. Quæ quidem & alia non una cum in memoriam redigo, seduloque recordor, quam expertus sum non semel, generosam Tuam mentem & occupatissimam ad benefaciendum industriam, vota mea dum anticipasti, & largitus es necdum roganti; quam vellem me disertum satis qui conquirere possem verba, quæ devinctissimi & obsequentissimi religionem animi sufficienter declararent, testarenturque. Vim dicendi meam id longe excedere, facile sentio. In laudes Tuas eximias, pectore licet gratissimo, & ore neutiquam

blandiente non erumpam, quod nec omnium harum commemoratio Te juvet, nec pro dignitate satis partes has acturus sim. Multa itaque in Principe Tua persona magnifica & inusitata etiam si agnoscam atque suspiciam; cuncta nihilo fecius mirari malo tacitus, quam exiliter, ac præsidenti minusque verecundo consilio celebrare, atque sermone incondito meritissimis Tuis encomiis aliquid deterere. Quod mihi superest proin, ut satis esse existimes SERENISSIME PRINCEPS, obnixè rogo, sicubi obstrictissimum Tibi me prædicaverim, in tabulis Tuis perpetuus hæsurus debitor, & dum inter mortales numerabor, magni Tui nominis venerabundus futurus cultor. Obsequar interim non minus Tuo proposito, & curabo pro virili quod incumbit novum negotium; addet vires, acuetque animum favor Tuus.

Tuus. Jubeat modo Deus nos esse adeo felices, ut Reipublicæ gerendæ, inermibus Musis, sacro huic artibus & virtuti loco, sanus, lætus, felix intersis, præsis diu.

Sed, quod præcipit officii ratio, ad Vos quoque me converto VIRI PER-ILLUSTRES, Academiae hujus CUR-ATORES QUATUOR-VIRI. Fuit ea insignis benevolentia Vestra, ut dignum me censueritis, qui in flo-
rentissimo hoc Athenæo, Professoris munere fungerer, utque, quod ad-
huc magis honorificum existimo, in locum Celeberrimi Decessoris *Muyssi* sufficerer. Favorem hunc, prolixum hoc Vestrum de me studiisque meis
judicium cogitare qui possem, quin animum gratissimum Vobis publice te-
stificer? Nunquam, en dextra fidesque, me capiet eorum oblivio, ut de qui-
bus nullo non tempore æternum Vo-
bis

bis devinctus prædicabo. Annitar præterea, ut provinciam mihi conceditam tuear, & quantum in me est studiosæ juventuti, in sapientiæ hoc & artium liberalium Theatro, profim. Stimulus erit, quod lætius olim mihi accidet nihil aut gloriosius, quam posse gaudere, quod ad formandos Medicos, artis suæ peritos, Medicinamque exercentes certam, operam contulerim. Atque ita faciam, VIRI GENEROSISSIMI, ut & Vos conceptæ de mea eruditione & diligentia existimationis aliquando non poeniteat, & expectationi Vestræ fiat satis; sic denique eveniet ut beneficia nova demerear. Quod reliquum est, nuncupo vota pro salute Vestra & fortuna.

Et Vos compello CELEBERRIMI PROFESSORES, Eruditissimi Viri. En me novum vestro ordini adscriptum

tum Collegam, Commilitonem, qui commodis Studioforum promovendis vobiscum invigilare, Academiae decus tueri omni nisu conabitur. Faxit Deus suscepti operis successus prosperos. Verum ut sociorum sic & amicorum vestrorum numerum augere cupio. Consilio vestro & auxilio mihi adesse, admonere me velitis, ac denique familiariter complecti, erit sic sempiterna inter nos gratia, & toto pectore lætabor. Sperare hæc me jubet erectæ indoli juncta & lenitas vestra & æquitas; me quod attinet, doctrina, ingenio, dotibus aliis superiores, ætate majores Vos suspiciam, venerabor, officiorum quocunque genere obstringere mihi nunquam non conabor, pacem fidemque colam; nec invita Minerva. Experimentum feci, qui aulicam vitam agens, in gratiam cum nullo rediit unquam, nil nisi amicos

numeravi, inimicum, quod multi alii haud facile dixerint, habui neminem; & cur? quod oderim calumniam, invidiam, blanditias, fastum; exhibuerim me ingenuum, facilem, a partium studio alienum, tranquillitatis amantissimum; curaverim negotia propria, alienis me non immiscuerim.

Te interim Cl. DU BOIS, Te inquam nominatim perennitatem amicitiae illius, quæ jam ab aliquot annis mihi Tecum intercedit, per studiorum nostrorum communitatem, per communis Academiae salutem, magno studio rogo; sedulo curabo, do fidem, ut invenias in me nihil, quod diffuere eam valeat, quodque jure reprehendere possis. Liceat mihi etiam, consilio tuo & doctissimis tuis colloquiis porro frui; liceat mihi ad claram lucem penetrantissimi tui ingenii confugere, si quid absconditi in mirabili
at-

atque intricatissima fabrica corporis nostri me fugerit; si qui partium usus latuerint me, non nisi ex severis Mechanicæ legibus, occultissimisque corporum naturalium viribus ratiocinio adhibito accurato & casto, cognoscendi. Age ita mecum & ædopol non erit Tibi me devinctior alter; qui diu jam solidam in Te eruditionem veneratus sum, judicium acerrimum experientia longa, usu multo, contra errores munitum admiratus sum, qui denique fortunatum me & decoratum duxi, cui contigit Tibi adjungi.

Ad Vos tandem mea hæc descendit oratio Nobilissimi ac bonarum artium Studiosissimi Juvenes. Vitia *coctionis primæ* non corrigi nec in secunda nec in tertia, omnes uno ore clamant Medici. Simile quid in studiis obtinere video; annis enim prioribus quæ ad

Pp

disci

disci debent Scientiarum principia, si quis haud bene sibi reddiderit perspecta, destitutus iisdem semper hallucinabitur, nec licebit ipsi prioris curriculi refarcire damna. Obstat ciborum concoctioni bonæ imprimis *nimia Repletio*; etenim si id cibi quod per triduum alendo sufficeret corpori, unica die quis inferciret, certe nausearet ipsi stomachus, debilitareturque potius quam augeretur corpus. Ita quoque cum mente comparatum est; notiones distinctas, sæpiusque repetitas tenax memoria retinet, sed objecta ipsi ceu per nebulam densa earum caterva mox respuitur, vel monstri formam induit. Rogo itaque Vos & obsecro, Præstantissimi Juvenes, ut quæ vobis nunc sub incude sunt pro merito colatis, tractetisque: neque & peregrinantium more circa studia versari velitis, sed iisdem inhærere; etenim

nim detestantur virgines Musæ animum in diversissima distractum: faciatis denique ut non nisi convictos vos dimittant Professores vestri, adstructa quæ Scientiis inest certitudine. Præstare id Ego conabor iis, qui operam mihi dantes Medicinam solidam curæ cordique habent, modo, moneo hoc & quidem serio, ad nos non accedant a cognitione rerum *anatomicarum, physicarum, mathematicarum*, aut penitus imparati, aut earum rerum nimis rudi cognitione instructi: velint quoque assiduos se exhibere, ac ruminare sedulo percepta: quod enim præterea ex usu esse poterit, facilis semper ad me patebit aditus.

D I X I.

E R R A T U M.

Pag. 100. l. 8. pro aucti lege acuti.

